

A TAN KAPUJA
BUDDHISTA FŐISKOLA

Dobosy Antal
A Nincs Kapu

JEGYZET
Budapest, 2011

Források

Dobosy Antal

A Nincs Kapu

無門関

A zen buddhizmus klasszikus kóangyűjteménye
jegyzetekkel, magyarázatokkal

Verziószám: A5/1.01

A fordítást és a jegyzeteket Dobosy Antal készítette. E jegyzet anyaga
megjelent 2001. és 2005. között folyamatosan a Javaslap 43.–92.
számaiban.

A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete
2011

Tartalom

Előszó	4
--------------	---

A Nincs Kapu

Beadvány a trónhoz.	9
Mumon előszava	10
1 Dzsósú nincs-je.	11
2 Hjakudzso rókája	13
3 Gutei felemeli az ujját.	15
4 A nyugatról jött fickónak nincs szakálla	16
5 Kjógen embere a fán.	17
6 Buddha felmutat egy virágot.	18
7 Dzsósú elmosatja a tálát.	19
8 Keicsú, a kerékgyártó	19
9 A Tökéletes Értés Buddhája.	20
10 Szeizei végtelenül elhagyatott	21
11 Dzsósú remetéket vizsgáztat	22
12 Zuigan szólítja mesterét.	23
13 Tokuszan viszi a tányérját	24
14 Nanszen kettévágja a macskát.	26
15 Tózan hatvan ütése	26
16 Ummon harangozása	28
17 Ecsú háromszor szólítja tanítványát.	29
18 Tózan három font lenje	30
19 A közönséges tudat az Út.	31
20 Sógen hatalmas erejű embere	32
21 Ummon szarbotja	33
22 Kásjapa ledönti a zászlórudat	33
23 Ne gondoldj se jót, se rosszat.	35
24 Fukecu beszél és hallgat.	37
25 Kjózan álma.	37
26 Ketten feltekerik a sötétítőt	39
27 Nem a tudat, nem a Buddha, nem a dolgok	40
28 Rjútan elfújja a gyertyát.	41
29 A tudat mozog.	43

30	Éppen ez a tudat a Buddha	44
31	Dzsósú megvizsgál egy öregasszonyt.	45
32	Egy filozófus Buddhát kérdezi	47
33	Nem tudat, nem Buddha	47
34	A józan ész nem az Út	48
35	Szeidzsó lelke különvált	48
36	Találkozás az Út emberével	50
37	Dzsósú ciprusfája	51
38	Egy bivaly áttöri a kerítést	52
39	Eltévesztetted a szöveget	53
40	Egy vizes kancsó felborul.	54
41	Bódhidharma megnyugtatja az elmét	56
42	A lány szamárhiban	58
43	Suzan mesterbotja	59
44	Basó vándorbotja	60
45	Ki ő?	61
46	Továbbjutás a pózna csúcsáról	61
47	Toszocu három kapuja	62
48	Kempó egyetlen útja	63
	Mumon utóirata	64
	Mumon zen intelmei	65
	Szódzsú versei Órjú három kapujához	66
	Mókjó utószava	68
	Amban negyvenkilencedik története	69

Függelék

Zen mesterek és nevük átírásai	71
Név és tárgymutató	74
Irodalomjegyzék	80
A kínai szöveg	82

Előszó

Egy zen szöveg, amilyen a kóan is, tulajdonképpen üzenetet hordoz, de ez az üzenet, ez a mondanivaló semmiképp sem azonos azzal, amit közvetlenül az első benyomások alapján mondani lehet róla. Az, aki nem avatott, ha mégoly figyelmesen olvassa is végig ezeket a szövegeket, valószínűleg nagyon keveset fog megérteni a zen buddhizmus tanításainak lényegéből. Ez a lényeg pedig, mint ahogy azt a zen hangsúlyozza, az ember igazi természetének meglátása, önmagunk közvetlen tapasztalása, önmagunk értése. Márpedig ez a tapasztalat nem szereshető meg szavak segítségével, nem vehető át másoktól. Mégis a kóan elsődleges feladata, hogy közvetítökként szolgáljon, amin keresztül ezt a megértést el lehet érni.

A kóan tulajdonképpen paradoxon és egy kutatási téma, mely gyakran első látásra rendkívül makacs és megoldhatatlan feladatnak tűnik, mégis a választ magának a tanulóknak kell megtalálni. Ez a válasz azonban nem érhető el racionális okfejtésekkel és a szokásos dedukciós eljárásokkal. Valójában nem is helyes „válasz”-ról beszélni, mert ez azt sugallja, mintha a kóan megoldása ilyen módszerekkel megtalálható lenne. A kóan nem intellektuális rejtvény.

Néhány szó arról, hogy mi is a kóan, és hogyan közelítsük meg. Hogy rámutassunk arra, hogy egy kóan nem közönséges probléma, hadd jegyezzük meg, hogy az a válasz, amit a zen tanító elfogad, az éppolyan irracionális, mint maga a kóan: lehet egy szó, lehet egy kifejezés vagy egy mozdulat, de azt kell megmutatnia, hogy a tanuló már tapasztalta magában a zen azon elemeit, amit a kóan magában hordoz. Egy kóanhoz nem tartozik hozzá jól meghatározott válasz, függ a tanulótól, függ a témától, és függ a tanuló fejlettségi szintjétől.

A kóanok nem egyforma nehézségűek, mint ahogy ez nyilvánvaló mindenkinek, aki belekóstol a kóangyűjteményekben található történetekbe. Bizonyos kóanok a szellemi fejlődés korábbi állapotaiban is javasolhatók, más kóanok későbbre valók. Így például A NINCS KAPU első történetét, „Dzsósú nincs-jé”-t, igen gyakran adják fel kezdő tanítványnak, olyannak, aki már bizonyos előremenetelt tanúsított a gondolatok irányításában, és már végzett bizonyos előgyakorlatokat, mint amilyen például a légzés szabályozása. A nincs jelentése „semmi” vagy „üresség”, és az ennek megfelelő tudatállapot végsősorban hosszú gyakorlással valósítható csak meg, feltéve persze, hogy a zen tanítvány elindul, és meg akarja ragadni ezt az

ürességet. De amikor ezen a kóanon dolgozik, nem ezen az „ürességen” gondolkodik, de nem is akar elmélyülni ebben, és nem akarja eldönteni sem, vajon a kutyának van-e Buddha természete vagy nincs (bár ez a kérdés hozta elő Dzsósú nincs-jét). Felhasználja a nincs szót, mint egy jelentés nélküli hangot, erre koncentrálni és így lecsendesíti közönséges gondolatait, amíg el nem éri a szamadhi állapotot.

Más kóanok is vannak, melyek elsősorban kezdő tanítványok számára ajánlottak. De a kóanok nagy része magasabb szintet feltételez, amikor a tanítvány már elért bizonyos tapasztalatokat, és nekikezdett a sorozatos gyakorlás hosszú folyamatának – a szent Buddháság ápolásának, ahogy ezt gyakran nevezik –, ami elvezetheti őt a kiteljesedéshez. Sok kóan a mindennapi élet eseményeire vonatkozó zen tanítások alkalmazásával foglalkozik.

A kóanokat különböző típusokba szokták sorolni, annak megfelelően, hogy a zen különböző oldalai hogyan nyilvánulnak meg bennük, vagy hogy a tanulók melyik szintjéhez alkalmasak a gyakorlások során.

Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a kóanok gyakran különböző szinteken közelíthető meg, hogy alkalmas adjon az egyre mélyebb és mélyebb tanulmányokra. Egy haladó tanítvány, aki visszatér újra egy kóanhoz, később sokkal többet is felfedezhet annál, mint amit az első olvasáskor vagy foglalkozáskor felfedezett.

A legfontosabb jellemzője egy kóannak, hogy bár nem közelíthető meg a tudat hétköznapi okfejtéses eljárásaival, mégsem merő képtelenség. A zen tanítások bizonyos állandó eleme testesül meg benne, mely nyitva áll a tanítvány számára, ha a helyes módon közelíti meg a kóant.

Ha egyáltalán jellemezni akarnánk, azt mondhatjuk, a kóan gyűjtemény egy jól felszerelt gimnáziumhoz hasonlítható, melyben a zen tanulók gyakorolhatják magukat. Elkezdhetik egészen könnyű, egyszerű gyakorlatokkal és folytathatják az egyre nehezebbekkel. Amit egy tanuló elér, az csak a saját erőfeszítésétől függ. Egy gimnázium is teljesen haszontalan, ha nem folyik benne munka.

Sok kóan egy aktuális történést, eseményt dolgoz fel zen mesterek életéből. Ezek utalnak arra a válaszra, amit a zen mesterek adtak a szerzetesek által hozzájuk intézett kérdésekre, vagy a szerzeteseiknek feltett kérdésekre vonatkoznak, esetleg azt az eseményt írják le, amikor a mester vagy tanítványai elérték a megvilágosodást. Más kóanok egy párbeszédet (mondót) írnak le érett mesterek között. A zen korai időszakában

a tanítás kétségtelenül nagy mértékben spontán volt. Az idők folyamán azonban a jelentősebb zen mesterek szavait és tetteit feljegyezték, írásba foglalták, és később a mesterek ezeket tananyagként használták, hogy tanítványaik gyakoroljanak.

Kisebb-nagyobb mértékben kóant használtak minden zen iskolában a tanítványok gyakoroltatására. A ma elterjedt két nagyobb zen iskola közül a Rinzai iskola helyezi a nagyobb súlyt erre, míg a Szótó iskola kevésbé, de megvan a maga helye a kóannak ez utóbbiban is. De a kóanok azért nem nélkülözhetetlen elemei a zen gyakorlásának. Annak, akinek nincs módja, hogy mélyvízbe tegyen ugrást, mint amilyen a paradoxon és a logikátlan-ság – a kóan első látásra ilyennek tűnik –, ne gondolja, hogy ezáltal ő ki van rekesztve a zen gyakorlásából, és nem húzhat hasznot A NINCS KAPU, vagy a KÉK SZIKLA FELJEGYZÉSEK gyűjteményből.

Egy kóannal való foglalkozás hagyományosan úgy történik, hogy a tanítvány számára a tanító kijelöl egyet, azt kell kielégítően megfejténie mielőtt tovább lépne egy másikra. Egyes zen mesterek minden kóant feldolgoztatnak, úgy A NINCS KAPUBÓL, mint a KÉK SZIKLA GYŰJTEMÉNYBŐL, vagy más gyűjteményből. Az olvasók között bizonyára lesznek olyan zen tanítványok, akik már eljutottak egy mesterhez, és így hagyományos módon is tudnak a kóanokkal foglalkozni. De ők is hasznosnak találhatják, hogy e két alapgyűjtemény kóanjaihoz különböző fordításokban magyar nyelven is hozzá tudnak férni. A legtöbb olvasó azonban nincs ilyen szerencsés helyzetben, és szüksége van bizonyos vezérelvekre a kóanok megközelítéséhez.

Szükséges hangsúlyozni, hogy a kóanokkal kapcsolatos tanulmányok nagyon sok munkát rónak azokra, akik elég komolyan vállalkoznak rá, különösen ha nélkülözniük kell zen tanító segítségét. A szövegbe való belemerülést a mélyebben elkötelezett zen tanítványnak a kóanokkal való nagyon alapos egyéni foglalkozással kell kiegészítenie. Ezeket a szövegeket a szíve segítségével kell tanulnia.

A legismertebb kóangyűjtemény Mumon Ekai zen mester által összeállított NINCS KAPU kóangyűjtemény 無門関, mely nyomtatásban 1229-ben jelent meg először Kínában. Arról nincs feljegyzés, hogy mikor került át Japánba, de ismert egy másolat, mely 1554-ben készült. Nyomtatásban Japánban csak 1632-ben, illetve 1752-ben adták ki.

A negyvennyolc történet Sákjamunitól, Mahákásjapán, Ánandán keresztül egészen Sógenig és Vakuanig, akik már Mumon Ekai kortársai

voltak, nagyjából hét évszázadot ölel át. Mumon zsenialitását mutatja és a zen szellemére jellemző, hogy egy ilyen kis terjedelmű mű ennyire átfogó lehessen. A mű eredeti szövege kínaiul a kiegészítő fejezetekkel együtt összesen tizenkilenc oldalon jelent meg.

Gyakran hivatkozunk egy másik ismert kóangyűjteményre is a Szecsó és Engo által összeállított KÉK SZIKLA FELJEGYZÉSEKRE. Ez száz kóant tartalmaz, bár 1050-ben keletkezett, de a kommentárokkal ellátott végső formáját kb. 1300-ban nyerte el.

A Nincs Kapu

無門関

(*kínaiul* Vu men kuan
japánul Mumonkan)

Beadvány a trónhoz

Tiszteletteljesen üdvözljük a Császári Megemlékezés Napját, a Sótei második éve első hónapjának 5-éjét. Alázatos szolgád, én Ekai szerzetes, a múlt év tizedik hónapjának 5-éjén kiadtam egy művet, mely Buddha és a pátriárkák szellemi cselekedeteiről tartalmaz negyvennyolc történetet, és melyet Fenséged örök boldogulásának és egészségének ajánlottam fel.

Hódolattal fejezem ki kívánságomat, hogy Fenséged bölcsessége világítson meg mindent fényesen, mint a nap, és legyen élete örök, mint a világegyetemé, mind a nyolc irány énekelje meg és tisztelje erényedet, és a négy tenger élvezze a boldogságot a Te békés uralkodásod alatt.

*Írta a Dharma Közvetítője,
a Te alázatos szolgád, Ekai szerzetes,
aki korábban a Dzsí császárnő tiszteletére emelt
Hóinju zen templom szerzetesvezetője volt.*

Jegyzetek

- ▶ A Sótei korszak második éve első hónapjának 5-éjén (1229. év) Risó császár trónra lépésének ötödik évfordulója volt. Mumon ekkor negyvenhat éves.
- ▶ Az Ekai név Mumon szerzetesi neve. Mumon Ekai (1183–1260) Gecurin Sikan vezetésével tanulmányozta a Tant. Hat éven keresztül birkózott a Nincs kóan megértésével. Egyik nap egy dob hangját hallotta, és hirtelen elérte a megvilágosodást. Harminchat éves volt, amikor tanítója örökébe lépett. A vers, amit megvilágosodása alkalmából írt, így szól:

*Kék az ég, ragyog a napfény. Egy mennydörgés.
Kinyílik a föld és a lények szeme.
Meghajol mélyen a világmindenség,
a Szuméru-hegy táncol ősi zenére.*

- ▶ A Szuméru-hegy a buddhista világkép szerint a világegyetem közepén álló hegy, a világ legmagasabb hegye. A föld mitikus tengelyének tekintik, rajta keresztül kapcsolódik a földi létrend magasabb, isteni és szellemi világokkal.

► *Dzsi császárnő* Risó császárnak volt az anyja. A régi Kínában szokás volt a meghalt császár, császárnő szellemének nyugalmáért templomot építtetni. A Dzsi császárnő tiszteletére emelt templomnak első vezetője Gecurin volt, Mumon tanítómestere.

Mumon előszava

A buddhizmusnak a tudat az alapja és kaputlan a bejárata. De te vajon hogyan jutsz át ezen a *nincs*-kapun? Azt mondják, hogy azok a dolgok, amik ezen a kapun kerülnek be, sohasem lehetnek a te kincseiddé. Amit a külső körülményekből nyersz, el fog tűnni a végén. Azonban egy ilyen kijelentés már akkor is hullámokat kelt, mikor még szél sincs. Szepültlen bőrbe hasít. Akik mások szavain keresztül próbálják ezt megérteni, azok bottal ütik a holdat. A cipőt vakarják, pedig a láb viszket. De vajon köze van-e ezeknek az igazsághoz?

Sótei első évének nyarán én, Ekai, a Rjúsó templomban tanítottam, és mint szerzetesvezető dolgoztam együtt a szerzetesekkel. A régi mesterekről szóló történeteket tégladarabokként használtam, hogy a kaput betörjék vele, és képességeiket figyelembe véve vezettem őket. A szöveget minden szándékos elrendezés nélkül állítottam össze, azt akartam, hogy egyszerűen negyvennyolc történetnek a gyűjteménye legyen. A címe A Nincs Kapu lett.

Aki már elhatározta magát, visszavonhatatlanul törekedni fog egyenesen előre, a haladásra, és eltekint minden veszélytől. Még a nyolckarú démonkirály sem lesz képes megakadályozni őt, sőt a négyszer-hét nyugati és a kétszer-három keleti is az életükért könyörögnek. Aki viszont nem határozta el magát, az olyan, mint aki egy vágató lovat pillant meg az ablakon át, ami aztán egy szempillantás alatt eltűnik.

*A Nagy Útnak nincsen kapuja,
de megközelíthető ezerféleképpen.
Ezen a kapun ha átjutottál,
nagyokat lépsz majd a világmindenségben.*

Jegyzetek

► A mű eredeti címe: 無門関 (japánul: *Mumonkan*, kínaiul: *Vu-men-kuan*), ami szó szerint lefordítva *kapu nélküli bejáratot* jelent. A 無 (jap: *mu*) szó jelentése: nincs, a semmi, a nemlétezés; a 門 (jap: *mon*) szó kapu-t jelent; a 関 (jap: *kan*) jelentése: kapu, bejárat, akadály, sorompó, határ. A szó tehát olyan sorompót, őrhelyet, határállomást jelent, ahol az utasnak igazolnia kell magát, és nem juthat át, csak bizonyos feltételekkel, de jelent akadályt is, melyen nehéz vagy lehetetlen az átjutás. Így a *Mumonkan* cím egy olyan határt, választóvonalat, akadályt jelent, ami nincs jelölve, amelynek nincs kapuja, ahol nincs sorompó, mely felemelkedik, ha átme gyünk. Mégis ezen keresztül vezet az Út. Ezt a mélyebb értelmezési lehetőséget vettük figyelembe, mikor a *Mumonkan* kifejezést *A Nincs Kapu*-nak fordítottuk.

► A *Négyszer-hét Nyugati* alatt a buddhizmus huszonnyolc indiai pátriárkáját kell érteni, Sákjamunitól Bódhidharmáig.

► A *Kétszer-három Keleti* alatt a zen hat kínai pátriárkáját kell érteni, Bódhidharmától Enóig.

1 Dzsósú nincs-je

Egy szerzetes megkérdezte Dzsósútól:

- Vajon van-e a kutyának Buddha természete?
- Nincs – felelte Dzsósú.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Hogy eljuss a zenhez, túl kell jutnod a pátriárkák kapuin. Hogy elérd ezt a finom megértést, teljesen el kell vágnod a gondolkodás útját. Ha nem tudsz túljutni a pátriárkák kapuin, és nem vágod el a gondolkodás útját, akkor csak az vagy, aki alá van rendelve a füvek és a fák szellemének. Most azt kérdezem tőled, mi az, hogy pátriárkák kapui? Nos, ez az egy szó, hogy NINCS. Ez a legelső kapu a zenhez. Ezért hívják ezt a zen Nincs Kapujának. Ha túljutsz ezen, nemcsak meglátod Dzsósút szemtől-szembe, de kéz a kézben fogsz haladni az egymást követő pátriárkákkal, együtt vonod fel szemöldököd az övékkel, látsz ugyanazzal a szemmel, hallasz ugyanazzal a füllel. Hát nem csodálatos lehetőség ez? Nem jutnál-e szívesen át ezen a kapun?

Ébreszd fel egész testedet a háromszázhatvan csonttal és innal együtt, és a bőr nyolcvannégyezer pórusával együtt. Idézd fel a NINCS szóra irányuló hatalmas kételkedés és összpontosítás szellemét. Hordozd ezt állandóan, éjjel és nappal. De ne alkoss semmiféle nihilisztikus elképzelést az ürességről, sem a van és a nincs viszonylagosságáról. Ez olyan lenne, mintha forró vasgolyót nyeltél volna, amit nem tudsz kiköpní, hiába is próbálsz. Ha eljön az ideje, az idáig felhalmozódott összes csalóka ábránd és téves gondolat kipusztul, és magától egyesül majd a belső és a külső. Ezt pontosan tudni fogod, de csak te magad látod, ahogy a néma az álmait. Abban a pillanatban hirtelen minden robbanásszerűen átalakul, és bámulatba ejted az eget, megrázod a földet.

Úgy fogod érezni, mintha magadhoz ragadtad volna és kezekben tartanád derék Kannu vezér hatalmas kardját. Ha találkozol Buddhával, öld meg őt! Ha pátriárkákkal találkozol, öld meg őket! Az élet és halál határán tökéletes szabadsággal rendelkezel, a hatrétű világ és a négyféle születés között a kellemes és vidám számádhít fogod élvezni.

De ismét megkérdezem, hogy kell ezt végrehajtani? Engedd, hogy energiáid minden morzsája ennek a NINCSnek az érdekében működjön. Ha megszakitás nélkül folytatod, meg fogod látni, egyetlen szikra kell csak, és a szent gyertya meggyullad.

MUMON VERSE

*A kutya, a Buddha természet, a kimondás.
Mind a három tökéletes és végső.
Mielőtt még van-t vagy nincsen-t mondanál,
már abban a pillanatban halott vagy.*

Jegyzetek

► *Dzsósú* (778–897) *zen mester* korának legkiemelkedőbb *zen mestere* volt. Viszonylag fiatalon, tizenhat évesen világosodott meg, de még hosszú éveken át dolgozott magán, hogy azt, amit akkor fiatalon meglátott, képes legyen meg is valósítani. Nyolcvan éves volt már, amikor úgy érezte, tiszta szívvel elvállalhatja a kolostor vezetését. Hála hosszú életének további negyven évig tanított ebben a kolostorban. Sok-sok tanítvány köszönhette neki szellemi előrehaladását. Tanítási módszerét „az ajak és nyelv zenje”-nek nevezték, főleg szavai voltak inspirálóak. Amit mondott, első pillanatra hétköznapiinak tűnhet, mégis a legnagyobb figyelmet ér-

demli, mert csak hosszabb idő után, elmélyült tanulmányok során bontakoznak ki az értés mélységei.

➤ A 無 *nincs* szó kínaiul *vu*-nak, japánul *mu*-nak ejtendő. Jelentése: nincs, nem, nélkül, semmi. Tulajdonképpen létezés tagadó szó. A zen gyakran használja üresség értelemben is.

2 *Hjakudzso rókája*

Egyszer Hjakudzso mester szentbeszéd sorozatot tartott a szerzeteseknek. A szerzeteseket követve egy öregember is rendszeresen bement a terembe, és végighallgatta az előadást. Majd amikor a szerzetesek elhagyták a termet, az öregember is távozott. Egyik nap azonban az öreg utoljára maradt, és Hjakudzso megkérdezte tőle:

– Ki vagy te?

– Nem vagyok emberi lény – válaszolta az öregember. – Régen, még Kásjapa Buddha idejében, szerzetesvezető voltam, és itt éltem ezen a hegyen. Egyszer egy tanítványom megkérdezte tőlem, hogy vajon egy megvilágosodott ember alá van-e rendelve az okság törvényének, vagy nincs. Azt válaszoltam neki, hogy nincsen alárendelve. Akkor én arra ítéltetem, hogy rókaként éljek ötszáz újjászületésen keresztül. Könnyörgök neked, mondd meg nekem a helyes választ, hogy megszabadulhassak ettől a róka-léttől! Mondd meg nekem, vajon egy megvilágosodott ember alá van-e rendelve az okság törvényének, vagy nincs?

– Egy ilyen ember nem hagyja figyelmen kívül az okság törvényét – válaszolta Hjakudzso az öregembernek.

Szinte abban a pillanatban, ahogy az öreg meghallotta ezeket a szavakat, megvilágosodott. Ezek után meghajolt, majd azt mondta:

– Megszabadultam a róka-léttől. Most vissza szeretnék térni erre a hegyre, ezért egy szívességet kérek tőled. Kérlek, temesd el a testem úgy, ahogy halott szerzetest szoktak eltemetni.

Hjakudzso megkondíttatta a szerzetesek vezetőjével a kolompot, és kihirdette, hogy a déli étkezés után temetést fognak tartani egy halott szerzetes számára.

A szerzetesek nem tudták mire vélni a bejelentést, és így tanakodtak:

– Mindenki egészséges, a betegszobában sincs senki, vajon mit jelenthet ez?

Az étkezés után Hjakudzso a hegy távoli oldalához, egy szikla lábához vezette a szerzeteseket. Botjával kipiszkálta egy öreg róka tetemét, majd elvégezte a hamvasztási szertartást. Este felült a szónoki székre, és elmondta a szerzeteseknek az egész történetet. A beszéd végén Óbaku a következő kérdést tette fel:

– Az öregember rossz választ adott, és ötszáz újjászületésre róka-létre lett ítélve. De mi történt volna akkor, ha megadja a helyes választ?

– Gyere csak ide hozzám – mondta Hjakudzso –, és én megmondom neked.

Óbaku odament Hjakudzsohoz, és pofon ütötte a mestert, aki nevetve csapta össze a kezét, és így kiáltott fel:

– Eddig csak gondoltam azt, hogy a barbároknak vörös a szakálluk, de most itt áll előttem egy valódi vörös szakállú barbár.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Az, hogy nincs alárendelve az okságnak, hogy tehette a szerzetest rókává? Az, hogy nem hagyja figyelmen kívül az okságot, hogy szabadíthatta fel az öregembert? Ha ezt meg tudnád érteni, megértenéd azt is, hogy öreg Hjakudzso miként élte volna meg az rókaként való ötszáz újrászületést.

MUMON VERSE

*Nem alárendeltség és nem semmibe vevés:
ugyanannak az éremnek a két oldala.
Nem semmibe vevés és nem alárendeltség:
millió tévedés és ezer hiba.*

Jegyzetek

➤ *Hjakudzso mester* (720–814) a legnagyobb kínai zen mesterek egyike. Tanítványa, Óbaku viszont Rinzainak volt a mestere. Hjakudzso fektette le először a zen kolostorok vezetésének szabályait, de sajnos ez a műve később elveszett. A hagyomány neki tulajdonítja a kínai teaszertartás megteremtését is.

➤ *Kásjapa Buddha* a mitikus hét Buddha közül a hatodik. A hét Buddha a következő: Vipasjin, Sikhin, Visvabhú, Krakucscshanda, Kanakamuni, Kásjapa, és Sákjamuni. Ebben a szövegösszefüggésben Kásjapa Buddha az emberi történelem távoli múltjára utal.

► *Óbaku Kiun* (meghalt 850-ben) Hjakudzso tanítványa volt. Nagytermetű, két méternél is magasabb ember volt. Egyénisége jelentős hatást gyakorolt a zen történelemre.

3 *Gutei felemeli az ujját*

Valahányszor Gutei mestert a zenről kérdezték, egyszerűen csak felemelte az ujját. Egyszer egy látogató megkérdezte a Guteit kísérő szerzetesfiútól, hogy mit tanít az ő mestere, mire az felemelte az ujját. Mikor Gutei tudomást szerzett az esetről, levágta a fiú ujját egy késsel. A fiú, ordítva a fájdalomtól, el akart szaladni, de Gutei utána szólt. Mikor visszafordult, Gutei felemelte az ujját. Ekkor a fiú hirtelen megvilágosodott.

Amikor Gutei úgy érezte, hogy el fog távozni erről a világról, a következőket mondta az összegyűlt szerzeteseknek:

– Az egyujjas zent én Tenrjútól kaptam. Egész életemben használtam, mégsem tudtam kimeríteni.

Befejezte a mondatot, majd megtért az örök nirvánába.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Gutei és a fiú megvilágosodása az ujjtól nem függ. Ha megértened ezt, akkor Tenrjú, Gutei, a fiú és saját magad is mind egy-egy pecekkal szaladgálnátok.

MUMON VERSE

*Öreg Tenrjúból Gutei bolondot csinált,
felszabadítva a fiút egyetlen szeléssel.
Ahogy Kjórei kettészelte a Kaszan hegyet,
hogy a Sárga folyó arra folyhasson el.*

Jegyzetek

► *Gutei mesterről* nagyon keveset tudunk, szinte csak ezt a történetet ismerjük, valamint azt a szokását, hogy a Szaptakóti-buddha-mátra dharaní-ból recitált gyakran egy részletet. A Gutei szó tulajdonképpen ragadványnév, ami a dharaní címében szereplő kóti szóból származik, és a szó japán kiejtésének felel meg. Gutei születésének és halálának időpontját nem ismerjük, de feltételezhető, hogy Óbakunak volt a kortársa.

► A történetben szereplő *Kjórei* egy istenség volt, aki a monda szerint kettévágta a Kaszan-hegyet, hogy a Sárga-folyónak utat nyisson.

4 *A nyugatról jött fickónak nincs szakálla*

Vakuan mondta:

– Miért nincs ennek a nyugatról jött fickónak szakálla?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

A tanulmánynak igazi tanulmánynak kell lennie. A megvilágosodásnak igazi megvilágosodásnak kell lennie. Neked pedig közvetlenül kellene találkoznod ezzel a nyugatról jött fickóval, hogy valóban közöd legyen hozzá. De ha azt mondd, hogy tényleg közöd van hozzá, már az különválaszt téged.

MUMON VERSE

*Ne vitasd álmod
együgyű ember előtt.
Egy szakálltalan fickó
elfedi az igazságot.*

Jegyzetek

► *Vakuan* (1108–1179) Gogoku tanítványa volt, aki viszont Engonak, a Kék Szikla Gyűjtemény egyik szerzőjének volt a tanítványa.

Akkoriban zen mesterek között szokásos volt, hogy haláluk előtt egy rövid verset írnak. *Vakuan* halál előtti költeménye így szól:

A vasfa kivirágzott,
a kakas tojást tojt.
Hetvenkét év után
A bölcső madzagja elpattan.

► A *Nyugatról jött fickó* itt Bódhidharmára utal, aki a zent Indiából Kínába hozta. Dús szakállal, sűrű szemöldökkel szokták ábrázolni. A történet tehát a következőt jelenti: „Hogy lehet az, hogy Bódhidharmának még sincs szakálla?”

5 *Kjógen embere a fán*

Kjógen mester mondta:

– Ez olyan, mint mikor egy ember lóg egy fán, aki csak a fogaival kapaszkodik, kezeivel nem éri el az ágakat, és a lábával sem tud támaszkodni. Valaki megjelenik a fa alatt, és azt kérdezi tőle:

– Miért jött ide nyugatról Bódhidharma?

Ha nem válaszol, helytelenül reagál a kérdésre. Ha válaszol, elveszíti az életét. Te vajon mit tennél ebben a helyzetben?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Lehet ékesszólásod a lehető legtehetségesebb, mégis ebben a helyzetben teljesen hasznavehetetlen. Ismerheted tökéletesen az egész buddhista irodalmat, mégis itt az teljesen hasznavehetetlen. Ha megoldod ezt a problémát, életet adsz annak az útnak, ami mindeddig halott volt, és lerombolod azt az utat, ami mostanáig élő volt. Vagy marad az a lehetőség, hogy megárod Maitréja Buddhát, és tőle kérdezed meg.

MUMON VERSE

*Kjógen jócskán meggondolatlan,
vétke és mérge határtalan.*

*A szerzetesek száját betapasztja,
testükben a szellemet elaltatja.*

Jegyzetek

- *Kjógen zen mester* Iszan (771–853) tanítványa volt. Születésének és halálának időpontja ismeretlen, de mivel korábban Hjakudzsonál tanult, aki Iszannak is mestere volt, ezért nem lehetett sokkal fiatalabb, mint Iszan maga.
- *Maitréja Buddha* a buddhista hagyományok szerint az eljövendő Buddha. Most még az egekben él, de majd eljön a földre Sákjamuni Buddhának a nirvánába való megtérésétől számított 5670000 év múlva.

6 *Buddha felmutat egy virágot*

Amikor Sákjamuni Buddha a Gridhrakúta-hegyen tanított, egy szál virágot mutatott fel a hallgatóinak. Mindenki csöndben maradt, csak Mahákásjapa mosolyodott el. A Buddha a következőket mondotta:

– Rendelkezem az Igaz Tanítás Szemével, a Nirvána Csodálatos Szívével, a Formanélküli Igaz Formával és a Kimondhatatlan Finomságú Tanítás Kapujával, amely független a szavaktól, és amely a tanításokon túlmenően adódik át. Ezt a tanítást bízom Mahákásjapára.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Az Aranyarcú Gautama igazán semmibe se vette a hallgatóságot. A jóból rosszat csinált, és kutyahúst adott el birkahúsként. Saját magát megcsodálatosnak gondolta. De mi lett volna, ha az egész hallgatóság felnevet, hogyan tudta volna átadni az Igaz Szemet? És ha Mahákásjapa sem mosolyodik el, akkor hogyan adta volna át? Ha azt mondom, hogy az Igaz Tanítás Szeme átadható, akkor az aranyarcú öregember egy városi szélhámos, aki rászedi a vidéki fajnókat. Ha azt mondom, nem adható át, akkor Buddha hogyan bízhatta rá Mahákásjapára?

MUMON VERSE

*A virágot felmutatva,
Buddha elárult valamit magáról.
Zavarba jött az ég és a föld
Mahákásjapa mosolyától.*

Jegyzetek

- ▶ A *Gridhrakúta-hegy*, azaz a Keselyű-csúcs, az észak-indiai Rádzsagaha város közelében fekszik. Számos vallási tanító és aszkéta tanított ezen a helyen, köztük egy időben Sákjamuni Buddha is.
- ▶ *Kásjapa*, más néven Mahákásjapa, Sákjamuni Buddhának volt a tanítványa. A zen buddhizmus hagyománya szerint a Dharma leszármazásában közvetlenül Sákjamunit követi, így Kásjapa a zen második indiai pátriárkája. Ez a történet éppen a tan első átadását örökítette meg.

7 *Dzsósú elmosatja a tálat*

Egy szerzetes így szólt Dzsósúhoz:

- Most léptem be a kolostorba, kérlek taníts engem!
- Megetted már a rizskását? – kérdezte Dzsósú.
- Igen, meg – felelte a szerzetes.
- Akkor a legjobb, ha elmosod a tálat – mondta neki Dzsósú.
Ezzel a szerzetes elnyerte a világosságot.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mikor kinyitja a száját, Dzsósú kimutatja epéjét. Kimutatja szívét és máját. De érdekelné, vajon ez a szerzetes hallott-e valóban az igazságról? Remélem, hogy nem tévesztette össze a harangot a korsóval.

MUMON VERSE

*Törekvésed a pontos értelmezésre
gátolja megérkezésed.
Tudhatnád, hogy a láng is tűz!
Túl régen megfőtt már rizsed.*

Jegyzetek

- Dzsósú (778–897) zen mester. Lásd az 1. kóan jegyzetét.

8 *Keicsú, a kerékgyártó*

Gettan mester mondta:

- Az első kerékgyártó, Keicsú, készített egy kordét, amelynek két kerékében száz küllő volt. Ennek a kordénak mindkét kerekét kiszeditek a tengellyel együtt. Mit kaptok így?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha valaki közvetlenül elsajátítja ezt a problémát, szeme olyan lesz, mint a hullócsillag, lelke pedig olyan, mint a villámfény.

MUMON VERSE

*Mikor a szellem kerekei forognak,
még a mester sem tudja követni.
Minden irányban haladnak: le és fel,
Északnak, Délnek, Keletnek és Nyugatnak.*

Jegyzetek

► *Gettan zen mester* Mumonnak a negyedízigleni mestere volt a Dharma leszármazásában. Többet nem tudunk róla.

9 A Tökéletes Értés Buddhája

Egy szerzetes megkérdezte Kójó Szeidzsótól:

– A Tökéletes Értés Bölcsességének Buddhája tíz kalpán keresztül ült meditációban, mégsem érte el a Buddha állapotot. Nem lett Buddhává. Hogyan lehet ez?

Szeidzsó válaszolt:

– Kérdésed önmagát válaszolja meg.

A szerzetes megint kérdezett:

– Ha ő olyan sokáig meditált, hogy lehet az, hogy nem érte el a Buddha-állapotot?

– Úgy, hogy nem vált Buddhává – válaszolta Szeidzsó.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Én érvényesnek tartom egy idegen megvalósítását, de megértését nem. Amikor egy tudatlan ember érti meg, az bölcs. Ha egy bölcs érti meg, az tudatlan.

MUMON VERSE

*Inkább a szellemet szabadítsd fel, ne a testet!
Ha szellemed felszabadult, tested is szabad lesz.
Ha szabad a test is és a szellem is,
e világi erőkkal az istenek sem törődnek.*

Jegyzetek

- ▶ Kójó Szeidzsónak a szerzetesi neve volt Szeidzsó, a Kójó vezetéknevet lakóhelyéről kapta, mint ez gyakran szokás volt akkoriban zen mesterek esetében. Sajnos e kitűnő zen mesterről nem maradt fenn más, csak ez a történet, de ismerjük még Dharma leszármazási vonalát.
- ▶ *Kalpa* a világ két újratereptődése közötti világkorszak. Évezredek százaiból áll. A következő négy szakaszra szokták osztani: a kialakulás, a létezés, az elmúlás és a nemlét szakaszaira.

10 Szeizei végtelenül elhagyatott

Szeizei a következőket mondta Szóznak:

- Szeizei végtelenül elhagyatott. Nem gondolod, hogy támogatnod kellene?
- Szeizei! – szólította ekkor Szózan.
- Tessék! – válaszolt Szeizei.
- Három csésze bort megittál már, ráadásul a legfinomabb kínai borból, és még mindig azt állítod, hogy ajkaid nem nedvesek.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Szeizei visszavonultságot színlelt, de vajon mi volt az elgondolása? Szóznak azonban Buddha szemei voltak, átlátta ellenfele indítékait. Én pedig azt kérdezem tőled, vajon mikor itta meg a bort Szeizei?

MUMON VERSE

*Szegénysége Hantané,
Szelleme mint Kóué.
Minden megélhetés nélkül,
Vetélkedik a leggazdagabbal.*

Jegyzetek

- ▶ Szeizeiről nagyon keveset tudunk, de ebből a történetből kiderül, hogy bizonyos szerzetesi képesség tisztán megvolt benne.
- ▶ Szózan (840–901) kimagasló zen mester volt, aki mesterének, Tóznak segített megalapítani a Szótó zen szektát. A *szótó* név is, a hagyomány sze-

rint a két mester nevének összevonásából keletkezett: a *szó* szótag Szózan nevéből, a *tó* szótag Tózan nevéből.

► *Hantan* híres kínai tudós volt, akire egyszer a legmagasabb hivatali beosztást akarták rábízni. De ő elutasította a megbízást, és inkább beteg édesanyjánál maradt, hogy ápolja. A becsületes szegénységgel való elégedettsége és gyermeki alázata tette ismertté.

► *Kóu* a kínai történelem egyik kimagasló hőse volt. Egy nagy hadsereg parancsnokaként a Han dinasztia (i.e. 206 – i.sz. 220) megalapításának vége felé harcolt. Az utolsót kivéve minden csatáját megnyerte. De ebben az utolsó csatában az ellenséges túlerő körülfárta. Ekkor bement a sátrába szeretett kedvesével, Guval együtt, mozdulatlanul ült, míg el nem érte a halál, és a következő később híressé vált dalt énekelte:

*Az erő, mely hegyeket hivatott elmozdítani,
a szellem, mely a világot hivatott befogadni,
most egyszerre mindez megszűnik.
A lovam, Szui ugyan még életben van,
de veled drága Gu, mit fognak tenni?*

11 *Dzsósú remetéket vizsgáztat*

Dzsósú elment egy remete kunyhójához, és bekiáltott:

– Bent van a mester? Bent van a mester?

A remete felemelte az öklét.

– Túlságosan sekély itt a víz, hogy lehorgonyozzak – mondotta Dzsósú, és továbbment.

Később odaért egy másik szerzetes kunyhójához, és itt is bekiáltott a kunyhóba:

– Bent van a mester? Bent van a mester?

A remete, mint a másik, felemelte az öklét.

– Szabadon adsz, és szabadon veszel, szabadon ölsz, és szabadon mentesz életeket – mondta Dzsósú, és mélyen meghajolt.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mindkettő felemelte az öklét. Mégis miért fogadható el az egyik, és miért vetendő el a másik? Árukl el, mi nehéz ebben? Ha meg tudod adni a

kulcsszót a probléma tisztázásához, meg fogod érteni, hogy nincs csont Dzsósú nyelvében. Egyeseket felsegít, de ugyanakkor leüt másokat teljesen szabadon. De itt hívom fel a figyelmedet, a két remete is átlátott ám Dzsósún. Ha azt állítod, van valami, ami megkülönbözteti a két remetét, nincs szemed az értéshez. Ha azt állítod, nincs semmi, ami megkülönböztetné a kettőt, nincs szemed az értéshez.

MUMON VERSE

Hullócsillag a szem,
Villámfény a szellem.
Halált osztó penge,
És életet adó kard.

Jegyzetek

- ▶ A zen tanítványok gyakran vonultak el kis remetekunyhókba, hogy zavartalanul tanulmányozhassák a zent egy távol eső helyen.
- ▶ *Dzsósú (778–897) zen mester.* Lásd az 1. kóan jegyzetét.

12 *Zuigan szólítja mesterét*

Zuigan mester minden nap megszólította magát:

- Mester!
- Tessék! – felelt vissza magának.
- Légy éber! – szokta ezután mondani.
- Igen, uram.
- Ezentúl ne csalódj mások miatt! – szokta figyelmeztetni magát.
- Nem, nem fogok.

MUMON HOZZÁFŰZÉSE

Öreg Zuigan megveszi, majd eladja magát. Kivisz egy jó csomó isten és ördög álarcot, kiteszi és játszik velük. Minek? Az egyik szól, a másik válaszol, az egyik éber, a másik figyelmezteti, hogy ne csalódjon. Ha ezek közül bármelyikhez is ragaszkodsz, téged ér a kudarc. Ha pedig utánozod Zuigant, csak a rókát játszod el.

MUMON VERSE

*Ragaszkodván a tudatosság téves útjához
fel sem foghatják a tanítványok az igazságot.
Végtelen korokon át a születés és halál csíráját
igazi ősi önmagának nevezi a bolond.*

Jegyzetek

► *Zuigan* születésének és halálának időpontját nem is merjük. Gantónak volt a tanítványa, aki 887-ben halt meg hatvan éves korában, és tudjuk azt is, hogy Kaszannal (805–880) együtt tanult, valamivel fiatalabb kortársa lehetett nekik.

13 *Tokuszan viszi a tányérját*

Egyik nap Tokuszan vette a tányérját, és indult lefelé az ebédlőbe. A folyosón találkozott Szep্পóval, aki megkérdezte:

– Hová mész ezzel a tányérral? A gong még nem szólt, de a dob sem jelzett.

Tokuszan szó nélkül megfordult, és visszament a szobájába. Később Szep্পó megemlítette a történeteket Gantónak, aki megjegyezte:

– Tokuszan híres ugyan, de a végső szót mégsem ismeri.

Mikor Tokuszan tudomására jutott ez a megjegyzés, elküldte kísérijét Gantóért.

– Nem értesz egyet velem? – kérdezte tőle.

Gantó halkán ugyan, de beismerte. Tokuszan nem szólt többet, de másnap felment a szószékre, és lám, egészen más előadást tartott, mint máskor szokott. Gantó előrement, hangosan tapsolt és nevetett.

– Micsoda öröm! – mondta. – A mi öregünk birtokolja a végső szót! Ez idő tájt senki ebben az országban nem tesz túl rajta.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ami a végső szót illeti, úgy Gantóról, mint Tokuszanról elmondható, hogy még csak nem is álmodnak róla! Ha jobban megnézed a dolgot, láthatod, hogy olyanok ők, mint bábuk a polcon.

MUMON VERSE

*Ha megérted az elsőt,
a végsőt is felfogod.
De az első és utolsó
nem ugyanaz a két szó.*

Jegyzetek

► *Tokuszan* (780–865) két évvel volt fiatalabb Dzsósúnál. Először a Gyémánt Szútra tanulmányozásával foglalkozott, kommentárokat írt hozzá. De mikor Rjútanhoz került, feladta a zennel való tudományos foglalkozást. Rjútan vezetése alatt érte el a megvilágosodást. Híres volt arról, hogy tanításkor botot is használt: „Harminc ütés, ha megszólalsz, harminc, ha nem.” Abban az időben szélsőséges tanítónak tartották, de idősebb korára lehiggadt, és érett bölcsességgel vezette tanítványait, amint ez a történet is mutatja.

► *Szeppó* (822–908) igen állhatatos és másokról gondoskodó ember volt. Nem töltötte idejét a zen irodalom tanulmányozásával, annál értékesebbnek találta a konyhai szolgálatot, és nem bánta a nehéz fizikai munkát sem. Bár idősebb volt Gantónál, de a megvilágosodást később érte el.

► *Gantó* (828–887) okosságáról és éleslátásáról volt híres. Mikor mestere, Tokuszan meghalt, harminchét éves volt. Két évvel később Szeppóval és Kinzannel együtt elindultak, hogy meglátogassák Rinzeit. Út közben érte őket Rinzei halálának híre. Ekkor úgy határoztak, hogy elválnak, és mindegyikük megy a maga útján. Közülük először Gantó jutott el önmaga megéléséhez. Sok szerzetest vonzott maga köré, majd később egy nagy templomnak lett a mestere.

Életét egy rabló oltotta ki, aki a templom fosztogatása közben talált rá. A szerzetesek már mind elmenekültek a templomból, csak egyedül Gantó maradt ott. Meditációban ült, mikor a rablógyilkos rátalált, de mielőtt meghalt volna, egy hatalmasat kiáltott. Hangja – a hagyomány szerint – tíz mérföldre elhallatszott. A kiáltást megérteni még századokkal később is nehéz feladat volt a szerzeteseknek. A problémát először Hakuin Zendzsi (1685–1768) oldotta meg megvilágosodásakor. Ő így kiáltott fel: „Ó, Gantó még ma is életben van! Erős és egészséges!”

14 *Nanszen kettévágja a macskát*

Nanszen látta, hogy a kolostor keleti és a nyugati szárnyán lakó szerzetesek egy macskán veszekednek. Felkapta a macskát, és így szólt:

– Ha tudtok egy igaz választ adni, megmentitek a macskát. Ha nem, megölöm.

Senki sem tudott válaszolni, mire Nanszen kettévágta a macskát.

Este megjött Dzsósú, és Nanszen elmondta neki a történeteket. Dzsósú levette a saruját, a fejére tette és kiment.

– Ha ott lettél volna, a macska megmenekül – jegyezte meg Nanszen.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mondd meg nekem, mit akart Dzsósú mondani azzal, hogy a fejére tette a saruját? Ha meg tudod adni erre a kulcsszót, látod majd, hogy Nanszennek alapos oka volt végrehajtani az ítéletet. Ha nem tudod megadni, akkor meg nagy baj van!

MUMON VERSE

*Ha Dzsósú ott lett volna,
Másképp történik itt minden.
Ha a kést elragadta volna,
Életéért könnyörögne Nanszen.*

Jegyzetek

► *Nanszen* (748–834) *zen mester* a kínai *zen* történetének kimagasló egyénisége volt. Baszo *zen mester*nek volt a tanítványa. Szavai és tettei, melyek tele voltak eredetiséggel, nemcsak tanítványaira voltak mély hatással, de az egész *zen* szellemiségre is. Az ő tanítványa volt Dzsósú, aki maga is ezt a szellemiséget vitte tovább.

► Ezt a történetet a Kék Szikla Gyűjteményből is ismerjük, de ott két különálló történetként szerepel (63. és 64. történet).

15 *Tózan hatvan ütése*

Tózan Ummonhoz jött tanulni.

– Honnan jössz? – kérdezte tőle Ummon.

- Szato faluból – válaszolta Tózan.
- És hol voltál a nyár folyamán? – kérdezett tovább Ummon.
- A Hódzu kolostorban, a tó déli részén.
- Mikor jöttél el onnan?
- A nyolcadik hó huszonötödik napján – válaszolt Tózan.
- Nos, én most megkíméllek hatvan ütéstől – zárta le a beszélgetést

Ummon.

Másnap Tózan odament Ummonhoz és a következőket kérdezte:

– Tegnap azt mondtad, hogy megkímélsz hatvan ütéstől. Áruлд el, könyörgök, hol hibáztam?

– Ó, te rizseszsák! – kiáltott Ummon. – Mi késztet arra, hogy vándorolj, hogy egyszer a folyó nyugati részére menj, egyszer a tó déli partjára?

Ebben a pillanatban Tózannak mély megvilágosodási élményben volt része.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha Ummon igazi zen ételeket adott volna, és arra bátorítja tanítványait, hogy aktív zen szellemet fejlesszenek ki, iskolája nem hanyatlott volna le, mint ahogy az történt. Tózannak az egész éjszakája ráment a halálos küzdelemre, belevesztett a helyes és a helytelen tengerébe. Tökéletes holtpontra jutott. Megvárta a hajnalt, majd újra elment Ummonhoz, de Ummon megint csak zen képeskönyvvé tette őt. Annak ellenére, hogy Tózan közvetlenül megvilágosodott, nem lehet őt valami ragyogónak mondani.

De megkérdem tőled, megérdemelte-e Tózan a hatvan ütést vagy nem? Ha azt mondd, igen, elismered, hogy az egész világegyetemet ütni kellene. Ha azt mondd, nem, akkor Ummont vádolod, hogy hazudott. Ha pedig igazán érted majd a titkot, képes leszel a zen szellemét közvetlenül Tózan szájából kilehelni.

MUMON VERSE

*Az oroszlánnak volt egy titka,
hogy kölykét felbosszantsa.*

*A kölyök lekuporodott, ugrott,
majd előre csapott.*

De másodszorra már sarokba lett szorítva.

*Az első nyíl még gyenge volt,
de a második már mélyre hatolt.*

Jegyzetek

- ▶ *Tózan Suso* (910–990) az Észak-kínai Senszi tartományban született. Hatalmas távolságot utazott be, hogy a messze Délen, Kuantung közelében tanító Ummon zen mester kolostorában tanulhasson. A hagyomány szerint Ummon egyszer rákiáltott, hogy „Te rizses zsák!”, és ekkor világsodott meg. Így talán könnyebben érthetővé válik az ő „három font len” válaszának stílusa is. A kóan a Kék Szikla Gyűjteményben is szerepel, ott ez a 12. történet.
- ▶ *Ummon* (meghalt 949-ben) *zen mester* az öt nagy kínai zen iskola megalapítójának egyike. Néha furcsának tűnő, máskor erőteljes, meghökkentő és nyers tanítása minden időben elismerést váltottak ki. Módszerét „piros zászló lobbanása” elnevezéssel illették, őt magát pedig császárnak nevezték. Ummon több mint negyven kimagasló zen tanítványt nevelt ki. Bár zen iskolája halála után kétszáz évvel kihalt, de szavai és hatalmas szelleme mind a mai napig inspirációt jelentenek a zen tanítványok számára.

16 *Ummon harangozása*

Ummon mondta egyszer:

– A világ hatalmas és tágas. Miért veszitek fel hétrészes köntösötöket a harang szavára?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Zen tanulmányaid közben nem szabadna, hogy a hangok és a formák uralkodjanak rajtad. Mikor egy hangot hallasz vagy egy formát látsz, bár belülré jutsz, mégis ez egyszerűen a dolgok természetes állapota. Vajon nem tudod-e, hogy az igazi zen tanuló parancsol a hangoknak, szabályozza a formát, tisztánlátó és szabad, mindig és mindenkor.

Amennyiben szabad vagy, mondd meg nékem igazán: vajon a hang jön a fülhöz, vagy a fül megy el a hanghoz? Amikor a hang és a csönd megszűnik, hogy lehet beszélni a zenről? Amikor a füleddel hallasz, nem tudsz szólni. De ha a szemeddel hallasz, akkor vagy igazán bensőséges.

MUMON VERSE

*Megértés által, a dolgok egy családot alkotnak,
Megértés nélkül, ezerféleképp elkülönülnek.*

*Megértés nélkül, a dolgok egy családot alkotnak,
Megértés által, ezerféleképp elkülönülnek.*

Jegyzetek

➤ *Ummon zen mester.* Lásd az 15. kóan jegyzetét.

17 *Ecsú háromszor szólítja tanítványát*

Ecsú, a Nemzet Tanítója háromszor szólította meg kísérő tanítványát, aki háromszor válaszolt. Ezek után a Nemzet Tanítója a következőket mondta:

– Úgy gondolom, most becsaptalak téged, bár valójában éppen te vagy az, aki engem becsaptál.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

A Nemzet Tanítója háromszor szólított, de nyelve földre esett. A tanítvány háromszor válaszolt, és válaszai ragyogóak voltak. A Nemzet Tanítója öreg volt már és magányos, fogta a bivaly fejét, és erőltette, hogy füvet egyen. De a tanítvány nem akart enni. A finom ételek nem sok vonzerővel bírnak a jóllakott ember számára.

Mondd meg nekem, vajon melyik ponton történt a megtévesztés? Amikor az ország virágzik, a tehetségeseket megbecsülik. Amikor az ott-hon egészséges, büszkék a gyerekek.

MUMON VERSE

*Vas kalodát cipelt, amelyen nincsen lyuk,
Hogy kétségbe ejtse utódait, egy átkot hagyott.
De ha meg akarod óvni az ajtókat és a kaput,
Mezítláb kell a kardokból álló hegyet megmásznod.*

Jegyzetek

➤ A *kaloda* kör alakú büntető eszköz volt az ősi Kínában, amelynek közepén lyuk volt a nyak számára.

➤ *Ecsú mestert* (775-ben halt meg) legtöbbször Csú, a *Nemzet Tanítójaként* (japánul Csú Kokusi) említik. Születésének időpontját nem ismerjük, de úgy tartják, hogy legalább száz évet megélt. Tanítója Enó, a Hatodik

Pátriárka volt, akitől a Dharma Közvetítésnek Pecsétjét kapta. Negyven évig élt a Hakugai-hegyen anélkül, hogy egyszer is elhagyta volna a templomot. Azonban híre egyszer eljutott a császári udvarba is, és a császár úgy döntött, hogy meghívja a palotába tanítani. Ecsú azonban a meghívást nem fogadta el. A császár háromszor is megismételte a meghívást, míg végül sikerült meggyőznie őt, hogy eljőjön a palotába. Amikor a odaérkezett, a császár személyesen fogadta, és saját kezűleg ragadta meg kocsijának rúdját, hogy segítsen azt húzni. Hátralévő életében Ecsú a császár tanítója volt.

Amikor a Dharma Lámpását kívánta továbbadni, szerette volna, ha Ósin, a kísérő szerzetese követi őt a tanításban. A kóanban említett háromszori megszólítás arra a történetre utal, amelyben Ecsú megvizsgálja Ósint, hogy megbizonyosodjék alkalmasságáról. A történet a következőképpen maradt fenn:

– Ósin! – szólította őt a tanító.

– Igen, uram! – válaszolta a tanítvány, és letérdelt mestere szobája előtt, megadva a kellő tiszteletet.

– Ó! Hát itt vagy. Minden rendben van, menj csak vissza a szobádba! – mondta a tanító. Majd még az előtt, hogy Ósin a szobájába visszaért volna, mestere újra szólította:

– Ósin!

– Igen, uram! – válaszolta a tanítvány, mestere szobájához jött, letérdelt és meghajolt. A mester most is csak annyit mondott, hogy menjen vissza a szobájába. De aztán újra szólította:

– Ósin!

A tanítvány harmadszor is jött, letérdelt és meghajolt. Ekkor mondta tanítója neki:

– Úgy gondolom, most becsaptalak téged, bár valójában éppen te vagy az, aki becsaptál engem.

18 *Tózan három font lenje*

Egy szerzetes megkérdezte Tózant:

– Mi a Buddha?

– Három font len! – válaszolta Tózan.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Öreg Tózan egy osztriga szegényes zenjéig jutott csak el. A kagyló két felét egy kicsit kinyitotta, felmutatta annak máját és beleit. De mondd, te hogy fogod meglátni Tózant?

MUMON VERSE

*Elröppent a három font len.
Közel voltak a szavak, a jelentés még közelebb.
De akik vitatják a helyest és a helytelent,
Rabjai helyesnek és helytelennek.*

Jegyzetek

► *Tózan Suso (910–990) zen mester.* Lásd a 15. kóan jegyzetét.

19 A közönséges tudat az Út

Dzsósú kérdezte Nanszentől:

- Mi az Út?
- A közönséges tudat az Út – válaszolta Nanszen.
- Meg tudom én azt keresni? – kérdezte Dzsósú.
- Ha el akarod érni – válaszolta Nanszen –, egyre jobban elkülönülsz tőle.
- Hogyan tudhatok az Útról anélkül, hogy elérném? – ragaszkodott a kérdéshez Dzsósú.
- Az Út – mondta Nanszen – nem tudás és nem nem-tudás kérdése. A tudás tévedés, a nem-tudás pedig zűrzavar. Ha te valóban elérted minden kétséget kizáróan a helyes Utat, úgy szélesnek és hatalmasnak találsz azt, ahogy a külső teret is. Hogyan lehetne erről a helyes és a helytelen szintjén beszélni?

Ezeknél a szavaknál Dzsósú hirtelen elérte a megvilágosodást.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Nanszen teljesen feloldódott és elolvadt Dzsósú kérdésére, de mégsem tudott kézzelfogható magyarázattal szolgálni. Bár megvilágosodott, Dzsósúnak mégis további harminc évig kellett kutatnia ezt a kérdést, míg végül tökéletesen megértette.

MUMON VERSE

*Tavaszi virágok, őszi hold,
Nyári szellő, téli hóesés.
Ha fejed nem tömöd kacatokkal
Legjobb napjaidat éled majd.*

Jegyzetek

- *Nanszen* (748–834) *zen mester*. Lásd a 14. kóan jegyzetét.

20 Sógen hatalmas erejű embere

Sógen tette fel a következő kérdést:

– Miért van az, hogy az, aki a hatalmas erővel rendelkezik, nem mozdítja a lábát?

Aztán még azt is hozzátette:

– Nem a nyelv az, ami beszél.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Meg kell, hogy mondjuk, Sógen megmutat nekünk mindent, a gyomrát, a beleit. Mégsem méltányolja őt senki! Ha valaki mégis méltányolná, jöjjön csak ide hozzám, majd én keményen ráhúzok egyet. Hogy miért? Ha tiszta aranyat keresel, tűzön keresztül kell azt megtalálnod.

MUMON VERSE

*Lábát mozdítja, ezzel felrúgja az Illatos Óceánt,
Fejét lehajtja, megnyílik előtte a negyedik dhjána-ég.
Teste számára ez a hatalmas tér sem elég –
Most pedig írjon ide valaki egy utolsó sort!*

Jegyzetek

- *Sógen zen mester* (1132–1202) annak a Mumonnak volt a kortársa, aki A Nincs Kapu kóangyűjteményt összeállította. A mai Rinzai zen iskola Sógenen keresztül származtatja le magát. Az buddhista kozmológia szerint az Illatos Óceán a világegyetem középpontjában álló Szuméru hegyet veszi körül. A negyedik dhjána-ég a legmagasabb eget szimbolizálja.

21 *Ummon szarbotja*

Egy szerzetes megkérdezte Ummontól:

- Mi a Buddha?
- Szarbot – válaszolta Ummon.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ummon túlságosan szegény volt, így egyszerű ételeket tudott csak készíteni, és túlságosan elfoglalt volt, hogy jegyzeteket készítsen, ha beszédet akart tartani. Elsietve kapta föl a szarbot az Út támogatására, így buddhizmusának hanyatlása előrelátható volt.

MUMON VERSE

*Egy villámcsapás,
Szikrák pattannak.
Egy kihagyott pillanat,
És örökre elhibáztad.*

Jegyzetek

► A japán szövegben a 屎橛 *sikecu* illetve a 乾屎橛 *kansikecu* kifejezések állnak, amit mi lényegében szó szerinti fordítással szarbotnak fordítottunk, ugyanis a 乾 *kan* jelentése száraz, a 屎 *si* ürüléket, szart jelent, és a 橛 *kecu* botot. A régi időkben az árnyékszéken használtak ilyen tisztálkodási eszközt.

22 *Kásjapa ledönti a zászlórudat*

Ánanda megkérdezte Kásjapát:

- A Mindenki Által Tisztelt neked adta az aranypalástot, vajon adott-e ezen kívül valami mást is?
- Ánanda! – szólt neki Kásjapa.
- Tessék – felelt Ánanda.
- Dönts ki a zászlórudat a kapunál!

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha meg tudod adni a kulcsszót ebben a pillanatban, meg fogod látni, hogy a találkozó a Gridhrakúta-hegyen még mindig tart. Ha nem tudod ezt a kulcsszót, akkor joggal aggódott miattad Vipaszjin Buddha, hogy a távoli korok óta mind a mai napig nem érted el a lényegét.

MUMON VERSE

*Mondd, a kérdés vagy a válasz bensőségesebb?
Sokan vonták már össze szemöldöküket emiatt.
Báty szólít, öcs felel. A családi titkot árulják el.
Különös tavaszuk volt, nem jin, de jang sem.*

Jegyzetek

➤ *Ánanda*, Sákjamuni Buddha unokaöccse több mint harminc évvel volt fiatalabb Sákjamuninál. Húsz éves korában lépett a tan ösvényére, és lett a Buddha tanítványa. Tisztességes jelleméről, becsületes arcáról és kivételes memóriájáról volt nevezetes. Sákjamuni kísérője volt huszonegy-néhány éves korától egészen Buddha haláláig, állandóan mellette tartózkodott, és így megőrizte emlékezetében mestere minden szavát, cselekedeteit és beszédeit.

A zen buddhizmus hagyománya szerint Ánanda Buddhának a másodikzigleni leszármazottja a Dharma leszármazásban. Ő a zen második indiai pátriárkája.

➤ *Kásjapa*, más néven Mahákásjapa. Lásd a 6. történet jegyzetét.

➤ *Vipaszjin Buddha* a múlt hét Buddhája közül az első, aki számtalan világkorszakkal ezelőtt élt.

➤ *A Mindenki Által Tisztelt* elnevezés Buddha egyik általánosan ismert és elfogadott neve volt. A Tan átadásakor Buddha saját köpenyét és koldulócsészéjét adta át Mahákásjapának. A köpeny ugyan korántsem aranyból készült, de mint a közvetítésnek, a Lámpás Átadásának jelképe, a zen hagyomány egyik legfontosabb jelképe.

➤ Zen kolostorokban szokás volt, hogy amikor egy mester előadást tartott valamely helyen, *zászlót* vontak fel a kolostor kapujánál lévő rúdra. Ebben a történetben ezt a zászlórudat ledöntik, ami Kásjapa tanításának befejezését jelenti. A zászlórúd kidöntése jelképes megerősítése annak, hogy a Dharma közvetítése Ánanda kezébe került át.

23 *Ne gondoldj se jót, se rosszat*

Enót, a Hatodik Pátriárkát egy bizonyos Mjó szerzetes egészen a Taiju hegyig üldözte. Mikor a pátriárka látta, hogy Mjó utoléri, a köpenyt és a tálat gondosan elhelyezte egy sziklára, és azt mondta neki:

– Ez a köpeny a hűséget jelképezi, nem szabad felette harcolni. De ha el akarod venni, vedd el most!

Mjó ugyan megpróbálta elvenni, de az olyan súlyos és mozdíthatatlan ná lett, akár egy hegy. Dadogva és remegve kiáltott fel:

– A Dharmáért jöttem és nem a köpenyért. Könyörgöm, adj tanítást nekem!

A pátriárka ekkor azt mondta neki:

– Ne gondoldj se jót, se rosszat! Nos, ebben a pillanatban mi Mjó szerzetes igazi önmaga?

Ezeknél a szavaknál Mjó hirtelen megvilágosodott. Egész testét kiverte a veríték. Zokogva hajolt meg Enó előtt, majd megkérdezte:

– A titkos szavak és jelentés mellett, amit most felfedtél nekem, van-e más ennél mélyebb tanítás is?

– Amit neked mondtam – válaszolt a pátriárka –, egyáltalán nem titkos. Ha bepillantasz saját igazi önmagadba, ott megtalálod azt, ami ennél mélyebb.

– Sok éven keresztül éltem szerzetesként Óbai kolostorában – szólt végül Mjó –, de nem tudtam megvalósítani igazi önmagam. De most útmutatásod segítségével látom, olyan ez, mint mikor az ember vizet iszik és azonnal tudja, hogy az hideg-e vagy meleg. Laikus testvérem, most már te vagy az én tanítóm.

A pátriárka a következőket mondta neki:

– Ha ez a véleményed, akkor inkább legyen Óbai mindkettőnk tanítója. Törődj a kinccsel, és tartsd erősen azt, amit már elértél!

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mondhatjuk, hogy a Hatodik Pátriárka segítségére sietett egy embernek, aki veszélyben volt, és kedves volt hozzá, mint egy nagymama. Ő az, aki lehámozza a friss gyümölcsöt, kimagozza, majd a szádba teszi, és most arra kér, hogy nyeld le.

MUMON VERSE

*Le nem írhatod, le nem festheted,
Nem csodálhatod, nyersen sem eheted.
Nem rejthető el sehol igazi önmagad,
Ha összedől a világ, az mégis megmarad.*

Jegyzetek

► **Enó** (638–713) Sákjamuni Buddhától származtatva a harmincharmadik, Bódhidharmától kezdve a zen buddhizmus hatodik pátriárkája. Vele kezdődően új úton fejlődött tovább a zen. Őt tartják a zen harmadik legnagyobb alakjának.

Apját, aki kormányzó volt, megfosztották hivatalától és száműzésre ítélték. Három éves volt, amikor meghalt az apja, és így anyja nevelte fel. A család egyre nincstelenebb lett, anyjával együtt tűzifa gyűjtésből és eladásból éltek. Enó sokat segített anyjának a család fenn tartásában.

Egyik nap, mikor fát szállított a vevők házához, hallotta, hogy egy ember szútrát recitál. Amikor ez az ember kijött a házból, és az „anélkül, hogy bárhol lakoznál, dolgoztasd elmédet” szavakat mondta, Enó hirtelen megvilágosodott. Később az ember elmondta neki, hogy a Gyémánt Szútrát recitálta, amit Óbaitól, az Ötödik Pátriárkától kapott. Az élmények hatására Enó elhatározta, hogy elmegy az Ötödik Pátriárkához tanulni. Segítőkéssz emberek támogatták elhatározását, míg végül hosszú utazás után eljutott úti céljához, Kína déli részéről északra. Nyolc hónapot töltött az Ötödik Pátriárkánál, aki azon a híres éjszakán átadta neki a Dharma Pecsétjét, és még hajnal előtt titokban elvezette a legközelebbi kompig, ahonnan Enó elindult dél felé. Mihelyt kitudódott, hogy a Dharma Pecsétjét, a köpenyt és a tálat, egy általuk még nem sokra becsült laikus kapta meg, elégedetlenség lett úrrá a szerzetesek között. Több száz emberből álló csapat indult Enó nyomába, egy Mjó nevű szerzetes vezetésével. A kéthónapos hajsza alatt sok szerzetes vált ki az üldözők sorából, míg végül egyedül csak egy bizonyos Mjónak sikerült utolérnie Enót egy ösvényen, a Taiju hegyen. Itt játszódott le a fent idézett történet.

24 *Fukecu beszél és hallgat*

Egy szerzetes megkérdezte Fukecut:

– A beszéd is és a hallgatás is hibás, mert a tudat kifelé, illetve befelé fordul. Hogyan tudnánk elkerülni ezeket a hibákat?

Fukecu a következőt válaszolta:

„Sosem felejttem Délnek tavaszát,
Foglyok kri-kri-jét, virágok illatát!”

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Fukecu zen szelleme villámcsapáshoz hasonló, ami tiszta ösvényt nyit. De a szerzetes mégis belezavarodott szavaiba, nem tudott azok mélyére hatolni. De ha te a problémát valóban megragadnád, könnyedén megtalálhatod a kiutat. Most pedig tedd félre a számadhi nyelvét, és válaszolj a saját szavaiddal!

MUMON VERSE

*Nem használt finom szavakat,
Átadta, mielőtt még szólt volna.
Ha egyre csak fecsegsz, locsogsz,
Meglásd, elveszíted az Utat.*

Jegyzetek

► *Fukecu* (896–973) negyedízigleni leszármazottja volt Rinzai (kínaiul Lin-csi) zen mesternek a dharmá-leszármazásban. Fiatalabb korában Konfuciuszt tanulmányozta, ahogy azt a legtöbb kínai is tette akkoriban, csak később fordult a buddhizmus felé. Először a buddhista tendai szektába lépett be, de huszonöt éves korában megismerkedett a zen tanításokkal. Ezután a zent gyakorolta, és mint zen tanító vált ismertté.

25 *Kjózan álma*

Álmában Kjózan mester elment Maitréja lakóhelyére. Mikor odaért, bevezették egy terembe, és leültették a harmadik székre. Egy idős szerzetes egy kalapácsütéssel jelzett, majd azt mondta:

– Ma az fog beszédet tartani, aki a harmadik széken ül.

Kjózan felemelkedett az ülésről, jelzett a kalapáccsal, és a következőket mondta:

– A mahájána igazsága túl van a négy állításon és meghaladja a száz tagadást. Halld az igazat! Halld az igazat!

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Most pedig mondd te, prédikált-e Kjózan vagy nem! Ha kinyitod a szád, veszítsz; ha csukva tartod, akkor is veszítsz. De ha nem nyitod ki a szád, ugyanakkor csukva sem tartod, akkor is száznolcezer mérföldre vagy az igazságtól.

MUMON VERSE

*Fényes nappal a kék ég alatt,
Álomban álmot kovácsol,
Kitalál egy szörnyű történetet,
S át akar verni egy egész tömeget.*

Jegyzetek

► *Kjózan* (812–890) tizenhét éves korában lett szerzetes. Először Ósinnál tanult, aki korábban Csúnak, a Nemzet Tanítójának volt a kísérő szerzetese. Ósin halála után Iszannál, ennél a kiemelkedő mesternél folytatta tovább tanulmányait. Iszannal úgy érezték, hogy tökéletes harmóniában vannak egymással, úgy a gondolkodás terén, mint a jellem terén. Kjózan volt az, aki segített Iszannak megteremteni saját zen iskoláját, amit később a zen Igjó ágaként említenek a zen történetírásban.

► Számos történet szól Kjózanról, ezekben általában tanítójával, *Iszannal* együtt szerepel. Kjózan zen szellemét mutatja a kettejük közötti bensőséges viszony is, olyannyira, hogy gyakran lehetetlen szétválasztani, melyik a mester és melyik a tanítvány. Engo, *A Kék Szikla Gyűjtemény* szerzője egyszer azt mondta róluk: „A mester szólít, a tanítvány válaszol, apa és fia egy család, a fény és az árnyék finom rajzolatokat alkot. Úgy a beszédben mint a hallgatásban egyaránt tökéletes harmóniában vannak.”

Kettőjük kapcsolatáról szól a következő történet is:

Egyik nap, amikor a szerzetesek tealevelek szedésével foglalatoskodtak, Iszan így szólt Kjózanhoz:

– A hangodat egész nap hallottam, de nem láttalak sehol.

Kjózan, ahelyett, hogy szólt volna, megrázott egy tealevelet. Iszan erre azt mondta:

- Gyakorlatod ugyan már van, de nem valamiben.
- Mondd még egyszer! Mit mondtál? – kérdezte Kjózan.

Iszan nem szólt egy szót sem. Ekkor Kjózan azt mondta:

- Ugyan már valamiben, de gyakorlatod az még nincs.
- A négy állítás a következőket jelenti: létezés, nemlétezés, létezés és nemlétezés, sem nem létezés, sem nem nemlétezés. A négy állítást az indiai filozófia a száz tagadással bővítette ki.

26 *Ketten feltekerik a sötétítőt*

Vacsora előtt összegyűltek a szerzetesek, hogy meghallgassák az aznapi prédikációt. A sokak által tisztelt Hógen, a Szeirjó kolostorból, a bambusz sötétítőkre mutatott, mire egyszerre két szerzetes is elindult, hogy feltekerje azokat. Ekkor Hógen kijelentette:

- Egyikőtök nyert, a másik veszített.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Mondd meg, melyik nyert, és melyik veszített? Ha a szemed olyan, hogy a titkon áthatol, meglátod, hol hibázott Hógen, a Nemzet Tanítója. De szigorúan óvlak a nyerés és veszítés feletti vitától!

MUMON VERSE

*Feltekerve a függönyt, megnyílik a hatalmas ég.
De ez a hatalmas ég a zenhez nem ér fel,
Miért nem hajítod hát le az égből?
Gyakorolj keményen! Csöpp levegő se szökhessen!*

Jegyzetek

► Hógen (885–958) a Szeirjó templomban tanított, és ő az alapítója a japánban Hógen zenként ismert irányzatnak. Jártas volt a buddhista filozófia kanonikus szövegei közé tartozó Avatamszaka szútrákban, ugyanakkor a gyakorlásnak is nagy jelentőséget tulajdonított. Erre utal a következő történet is:

„Egy szerzetes megkérdezte Hógent:

- Mi a Buddha?
- Hógen a következőket válaszolta:
- Először is azt kérem, hogy gyakorold, másodszor azt kérem, hogy gyakorold.”

27 *Nem a tudat, nem a Buddha, nem a dolgok*

Egy szerzetes megkérdezte Nanszent:

- Létezik-e olyan tanítás, amelyet eddig még nem prédikáltak az embereknek?
- Létezik – válaszolta Nanszen.
- Mi ez az igazság, amit még nem tanítottak? – kérdezte a szerzetes.
- Nanszen a következőket válaszolta:
- Az nem a tudat. Az nem a Buddha. Az nem a dolgok.

MUMON HOZZÁFŰZÉSE:

A válaszhoz Nanszen minden kincset felhasznált, de jócskán meg is volt zavarodva.

MUMON VERSE:

*Túl sok beszéd az erényt lerontja,
De a hallgatás ezt nem ellensúlyozza.
Ha a hegyek tengerré válnának is,
Akkor sem mondok többet erről!*

Jegyzetek

- Nanszen (748–834) zen mester. Lásd a 14. kóan jegyzetét.
- Sákjamuni Buddha élete folyamán körülbelül háromszáz prédikációt tartott, mégis ezt mondta halála közeledtekor: „Negyvenkilenc évig tanítottam, de nem prédikáltam egyetlen szót sem.”

28 *Rjútan elfújja a gyertyát*

Tokuszan késő éjszakáig kérdezgette a zenről mesterét, Rjútant, aki végül így szólt hozzá:

– Késő éjszaka van. Miért nem vonulsz már vissza?

Tokuszan mélyen meghajolt, és elindult kifelé. Felhajtotta a kijáratí függönyt, és látta, hogy kint nagyon sötét van, ezért visszatért Rjútanhoz, és így szólt:

– Sötét van odakint.

Rjútan meggyújtott egy lámpást, és nyújtotta. Amikor Tokuszan át akarta venni tőle, Rjútan hirtelen elfújta a gyertyát. De ekkor váratlanul Tokuszan egy nagyon mély tapasztaláson ment keresztül. Mélyen meghajolt Rjútan előtt, aki megkérdezte tőle:

– Milyen értéshez jutottál?

– Mostantól fogva – mondta Tokuszan – soha nem fogok kételkedni egy olyan öreg mester szavaiban, aki mindenhol híres a nap alatt.

A következő nap Rjútan felment a szószékre, és így beszélt:
– Látom egy társunkat köztetek. Agyarai olyanok, mint a fakard, szája olyan, mint a vértál. Bottal üthetitek, de még a fejét sem fordítja. Egyszer majd felmászik a legmagasabb csúcsra, és ott fogja megalapítani az Utat.

Egy későbbi alkalommal Tokuszan az előadóterem elé vitte a Gyémánt Szútrához írt jegyzeteit, rámutatott egy égő fáklyával, és a következőket mondta:

– Ha valaki teljesen kimeríti a nehezen érthető tanításokat, az is csak annyi, mintha a hatalmas térbe egy hajszálat vetett volna. Ha valaki a világ minden titkát megfejti, nem tett többet, mintha a hatalmas óceánba egy vízcseppet ejtett volna.

Ezzel elégette minden jegyzetét, meghajolt, és elhagyta tanítóját.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Amikor szülőföldjéről elindult, Tokuszan lelke kiégett volt, szíve tele volt keserőséggel. Délnek indult, elpusztítani ezeket a különös, a szútrákon túli hagyományozódási tanításokat. Amikor a Reisú felé vezető úthoz ért, megkérdezett egy öregasszonyt, hol kaphatna ebédet, hogy felfrissítse tudatát.

– Miféle írásokat cipel méltóságod abban a nehéz csomagban? – kérdezte tőle az öregasszony.

– A Gyémánt Szútrához írt jegyzeteket – válaszolta Tokuszan.
– Én úgy hallottam – mondta az öregasszony –, hogy az a szútra a következőket mondja: „a múlt tudat nem tartható fenn, a jelen tudat nem tartható fenn, a jövő tudat nem tartható fenn”. Így én megkérdem tőled, melyik tudatot szeretnéd te felfrissíteni?

A kérdés ugyan megdöbbenetete Tokuszan, de annyira mégsem bénították meg ezek a szavak, hogy meg ne kérdezze:

– Biztos ismersz valahol itt egy jó tanítót?

– Úgy öt mérföldnyire innen él Rjútan mester – válaszolta az öregasszony.

Tokuszan megérkezett Rjútanhoz, de eredeti szándékával kudarcot vallott. Eddigi szavai egyáltalán nem feleltek meg későbbi szavainak. Ami pedig Rjútan illeti, úgy látszik, elvesztette minden szégyenérzetét fia iránti részvételében. Egy kis darab parázsló szenet talált a másokban, ami elég lett volna, hogy tüzet gyújtson, mégis sietett szennyes vizet önteni rá, hogy elfojtson mindent egyszerre. A hűvös kis megjegyzés utal arra, hogy az egész csak komédia volt.

MUMON VERSE

Hallani a nevet, nem több, mint az arcot látni.

Látni az arcot nem több, mint a nevet hallani.

Az orrát még sikerült mentenie,

De a szemét meg elvesztette!

Jegyzetek

➤ *Rjútan zen mester* 850 körül élt. Tennó Dógo zen mestert követte a Dharma leszármazásban, és Tokuszannak volt a tanítómestere. A hagyomány szerint, még mint kis gyermek egyszer rizssüteményt vitt Dógonak a Tennó templomba. Már korán kapcsolatba került a zennel, és így nem meglepő, hogy később Dógo tanítványa lett.

➤ *Tokuszan* (780–865) Csengtuhoz közeli városkában született Szecsuan tartományban, észak-nyugat Kínában. Már fiatal korában szerzetes lett. Először a buddhista szútrákat tanulmányozta. Különösen behatóan foglalkozott a Gyémánt Szútrával, amelyhez kommentárokat és jegyzeteket készített. Hallotta, hogy a zen irányzat egy bizonyos tudattól tudatig való közvetítésről beszél, mely nem függ a szavaktól, és amely elveti a szentíráásokat. Nagyon felháborodott, és elhatározta, hogy elpusztítja ezt a hagyó-

mányozódási tanítást. Elindult dél felé a Jangce folyón, a Tungting-tó irányába. Itt találkozott az úton egy öregasszonnyal, egy út menti teaáruda tulajdonosával. Ahogy ezt Mumon is megjegyezte, az asszonnyal való beszélgetés, eltérítette eredeti szándékától. Megfogadta az öregasszony tanácsát, és elment Rjútanhoz, akinek a találkozáskor a következőket mondta:

– Rjútan neve jól ismert (龍 *rjú* sárkányt, a 潭 *tan* mélységet jelent), de innen, ahol vagyok, nem látok sem sárkányt, sem mélységet.

– Te Rjútant a saját szemeddel látod – válaszolta Rjútan.

A válasz mély hatást gyakorolt Tokuszanra.

29 *A tudat mozog*

A szél lobogtatta a templomi zászlót. Két szerzetes elkezdett vitatkozni rajta. Az egyik azt állította, hogy a zászló mozog, a másik azt, hogy a szél mozog. Hosszan vitatkoztak, de nem tudtak megegyezésre jutni. A Hatodik Pátriárka a következőket mondta nekik:

– Nem a szél az, ami mozog, nem a zászló az, ami mozog. A ti tudatokat az, ami mozog.

A két szerzetes megszégyenült.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Nem a szél az, ami mozog, nem a zászló az, ami mozog, és nem a tudat az, ami mozog. Mit gondolsz most a pátriárkáról? Ha egyszer eljutsz a megértésig ebben a dologban, látni fogod, a két szerzetes aranyat kapott, pedig csak vasat akart venni. A pátriárka pedig képtelen volt visszatartani sajnálatát, és szégyenszemre udvarolt nekik.

MUMON VERSE

Mozog a szél, a tudat, a zászló.

Mindegyikre egyformán ráfogható.

Csak ahhoz ért, hogy kinyissa a száját,

De mikor beszél, nem látja hibáját.

Jegyzetek

► Szokás volt akkoriban, hogy amikor egy mester előadott vagy prédikációt tartott egy templomban, egy zászlót tűztek ki a kapunál, hogy jelezze

az eseményt mindenkinek. Egy ilyen zászlóról folytatott filozófiai vitát a két szerzetes.

➤ A *Hatodik Pátriárka* (638–713) egyszer már szerepelt egy történetben, a 23. kóanban, eredeti neve Huj-neng (japánul Enó). A hagyomány úgy tartja, ő a zen harmadik legkiválóbb alakja. Élettörténetét és tanításait a magyarul is megjelent „A Hatodik Pátriárka szútrája” tartalmazza.

30 *Éppen ez a tudat a Buddha*

Daibai kérdezte Baszótól:

– Mi a Buddha?

Baszo így válaszolt:

– Éppen ez a tudat a Buddha.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha közvetlenül megragadod Baszo szavainak jelentését, ha Buddha ruháját viseled, Buddha ételét eszed, Buddha szavaival beszélsz, Buddha tetteit teszed, akkor te már Buddha vagy. De jaj! Daibai nem kevés embert vezetett félre, ezek csak árcédulát kaptak áru helyett. Hogyan érthetnék meg, hogy már akkor ha a Buddha szót kimondjuk, három napon át csak a szánkat kellene öblögetnünk? Ha egy értő ember hallja ezeket a szavakat, hogy: „éppen ez a tudat a Buddha”, befogja a fülét és elszalad.

MUMON VERSE

*Kék ég és ragyogó napfény,
Nincs többé keresés körbe-körbe!
Kérdezed, hogy „Mi a Buddha?”
S zsákmánnyal a zsebedben
mondod magad ártatlannak.*

Jegyzetek

➤ *Daibai* (752–839) Baszonak volt egyik legkiválóbb tanítványa. Ahogy ez a mostani történet is utal rá, ő Baszo „éppen ez a tudat a Buddha” szavainak hatására világosodott meg. A Dharma Pecsétje átkerült hozzá, majd ezek után visszavonult a hegyekbe.

A Simei hegyen élt sokáig remete életet. Egyszer egy szerzetes látogatta meg:

– Mennyi ideje élsz itt? – kérdezte a szerzetes.

– Ó, sokszor láttam már szürkéből sárgába változni a hegyeket – válaszolta Daibai.

– Merre van az út a hegyről lefelé? – kérdezte a szerzetes.

– A patakot kövesd! – válaszolta Daibai. Majd a következő verset írta erre az alkalomra:

*Kiszáradt fa a sziklamélyedésben,
Sok tavasz múlt, de nem gondoltam változásra.
Velem már a favágók sem nagyon törődtek,
Nem találtak utat hozzám az emberek.*

*Ruhának elég volt a lótusz levele,
Élelemnek elég a fenyőfa magja.
De most, hogy rájöttek lakóhelyemre,
Tovább költözöm beljebb a hegyekbe.*

Életének későbbi éveiben mégis sok ember gyűlt köré, sőt kolostort is építettek a számára.

► *Baszo* (709–788) *zen mester* a korai zen történetírás legkiválóbb egyénisége volt. A feljegyzések szerint 139 zen mester került ki tanítványai közül. Méltóságteljes megjelenése és átható tekintete miatt tigrishez hasonlították, járását bikához. A hagyomány még azt is feljegyezte, hogy annyira ki tudta nyújtani a nyelvét, hogy be tudta vele takarni az orrát. Tanítási módszere igen változatos volt, egyaránt használt botot, kiáltást; megragadta, fellökte vagy leütötte a kérdezőt, esetleg megcsavarta az orrát. A „zen szellemének alkalmazása” kifejezést tőle származtatják.

31 *Dzsósú megvizsgál egy öregasszonyt*

Egy szerzetes megkérdezte egy öregasszonytól:

– Melyik út megy Taiszan felé?

– Menj csak egyenesen! – felelte az öregasszony. Később, amikor a szerzetes már megtett néhány lépést, megjegyezte:

– Ez egy jóságos és tiszteletreméltó szerzetes, de túlságosan egyenesen halad.

Később valaki elmondta ezt Dzsósúnak, aki így szólt:

– Várjatok! Elmegyek, és megvizsgálom nektek az öregasszonyt.

Következő nap Dzsósú elment, és feltette az öregasszonynak ugyanazt a kérdést. Az öregasszony ugyanazt válaszolta mint a szerzetesnek. Mikor Dzsósú visszatért, kijelentette a tanítványoknak:

– Megvizsgáltam nektek a taiszani öregasszonyt.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Az öregasszony csak annyit tudott, hogyan kell egy sátorban ülni hadjáratot tervezni. Nem nézte, mikor figyeli őt besúgó. Bár öreg Dzsósú elég okosnak tartotta magát, hogy ellentáborn hozzon létre, és lesújtsa az erődítményre, mégis semmi jele annak, hogy nagy parancsnok lett volna. Ha megfigyelnék őket, látnánk, hogy mindketten hibásak. De mondd meg, vajon mit látott meg Dzsósú az öregasszonyban?

MUMON VERSE

*A kérdés ugyanaz mint a másik,
Ugyanaz lett a válasz is.
Kavics a rizsben,
Tövis a sárban.*

Jegyzetek

► A *Taiszan-hegyet* a régi idők óta Mandzsuszi bódhiszattva szent hegyének tekintették. Észak-Kínában a Sanszi tartományban található. Öt hegycsúcs emelkedik ki belőle: keleten, nyugaton, északon, délen és középen, tetejükön fennsíkokkal, ahová az évszázadok folyamán egy sor templomot és kolostort építettek. Még ma is tizenkét zen templom és közel harminc lámakolostor működik ott. Kiváló papok és tanítványok éltek ezen a hegyen az idők folyamán. Még ma is jelentős zarándokhely. Történetünk idejében egy öregasszony élt a hegy lábánál, teaárudát tartott fenn a látogatók számára.

32 *Egy filozófus Buddhát kérdezi*

Egy nem buddhista filozófus így szólt Buddhához:

– Nem szavakat kérek, és nem nem-szavakat.

A Buddha csak ült tovább. A filozófus egy idő után csodálattal így szólt:

– A Mindenki Által Tisztelt szerető kedvességével elfújta tévedéseim felhőjét és lehetővé tette, hogy rálépjek az Útra.

Ezután meghajolt, majd eltávozott. Akkor Ánanda meg kérdezte Buddhát:

– Mit értett meg ő, hogy olyan nagyon csodál téged?

A Mindenki Által Tisztelt így válaszolt:

– Egy jó ló már az ostor árnyékától is futni kezd.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ánanda Buddhának volt a tanítványa, de értése nem volt olyan szintű mint a nem buddhistáé. Most azt kérdezem tőletek, mi a különbség a Buddha-tanítvány és a nem-buddhista között?

MUMON VERSE

*Kard élén,
Jéghegy gerincén,
Lépcső és létra nélkül,
Sziklát megmászni minden támasz nélkül.*

Jegyzetek

- Ez a történet a Kék Szikla Gyűjteményben is szerepel, ott a 65. történet.
- Az ókori Indiában a különböző vallási iskolák mellett számtalan *filozófiai iskola* is működött. Így az, hogy valaki nem volt buddhista, nem jelentette azt, hogy a szellemi úton képzetlen vagy gyakorlatlan volt.

33 *Nem tudat, nem Buddha*

Egy szerzetes megkérdezte Baszo zen mestert:

– Mi a Buddha?

Baszo így válaszolt:

– Nem tudat, nem Buddha.

MUMMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha ezt érted, akkor már be is fejezted zen tanulmányaidat.

MUMMON VERSE

*Vívó mesternek kardodat add át,
Csak költőnek ajánld fel versedet.
Ha szólsz, mondd csak a harmadát,
Ne áruld el rögtön az egészet.*

Jegyzetek

► *Baszo* (709–788) zen mester. Lásd a 30. kóan jegyzetét.

34 *A józan ész nem az Ūt*

Nanszen mondta:

– A tudat nem a Buddha, a józan ész nem az Ūt.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ahogy Nanszen egyre öregebb lett, úgy vesztette el szégyenérzetét. Alighogy kinyitotta bűzös száját, kicsúsztak rajta a családi titkok. Kevesen vannak, akik hálásak ezért a kedvességért.

MUMON VERSE

*Mikor az ég kitisztul, kisüt a nap,
A föld vízhez jut, ha eső közeledik.
Szívét kitarja, összes titkát kimondja,
De félek, szavait nem sokra becsülik.*

Jegyzetek

► *Nanszen* (748–834) zen mester. Lásd a 14. kóan jegyzetét.

35 *Szeidzsó lelke különvált*

Goszo mondta tanítványainak:

– Szeidzsó lelke különvált lényétől. Melyik az igazi Szeidzsó?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha megérted, mi a valóság, látod majd hogyan tűnik el egyik burok a másik után, hasonlóan ahhoz, ahogy az utazó hagyja el éjszakai szálláshelyeit. De ha még nem érted, akkor komolyan javaslom, ne rohanj olyan vadul. Amikor föld, víz, tűz és levegő hirtelen szétválik, úgy járhatsz, mint a rák a forró vízben, amint kapalózik hét karjával és nyolc lábával. Ha így történe, ne mondd, hogy nem figyelmeztettek!

MUMON VERSE

*A hold a felhők felett örökké ugyanaz,
A völgyek és hegyek állandó változásban.
Áldott mindegyik, áldott mindegyik.
De vajon ezek egyik-e, vagy ez kettő?*

Jegyzetek

► Goszo (meghalt 1104-ben) zen mester harmincöt éves korában lett pap. Először a szútrákat tanulmányozta tanítómestere vezetésével, de lelkének békéjét mégsem érte el. Ezért később elindult, és számos zen tanítót látogatott meg, míg végül Hakuun Sutannál telepedett le. Az egyik nap, mikor Hakuun útmutatásokat adott az egyik szerzetesnek Dzsósú nincs-jével kapcsolatban, hirtelen elérte a megvilágosodást. Költeménye, amit ebből az alkalomból írt, így szól:

*Az országról – mely a hegy előtt terül el,
S melyet oly sokszor vettem meg és adtam el –,
Kérdeztem öregemet, a tanítómat.
Most pedig már a hús szellőt élvezem,
Amint átjárja a fenyőket és a bambuszt.
Ezeknek eddig oly nagyon gondját viseltem.*

Lásd még az 35. kóan jegyzetét.

► Az ország a tudatot jelenti és gyakran használják a „tudat országa” kifejezést is. Adtam és vettem azt jelenti, hogy a tudatával foglalkozott minden lehetséges módon.

► A Japánban ma létező huszonnégy zen szekta közül, húsz Goszo leszármazási vonalával van kapcsolatban. A négy megmaradó szektából három a szótó szektához, egy az órjú-hoz tartozik.

► A kóan egy régi szellemekről szóló történetre utal, mely ismert volt az akkori Kínában. A történet szerint Szeidzsót még csecsemőként eljegyezte unokafivére, Ócsú. Mégis amikor felnőtt, apja egy másik fiúhoz akarta hozzáadni. Ócsú kétségbeesésében elhagyta otthonát, és elindult csónakkal felfelé a Jangce-folyón. Éjszaka hallotta, hogy valaki futva jön a folyóparton sűrűn kiáltozva a nevét. Szeidzsó volt. Ezek után együtt utaztak tovább egy távoli helyiségbe, ahol aztán letelepedtek. Két gyermekük született, de öt év elteltével elfogta őket a honvágy, és elhatározták, hogy meglátogatják szüleiket. Csónakkal leveztek a folyón. Amikor szülőfalujukhoz értek, Ócsú otthagya Szeidzsót a csónakban, mert egyedül akart az apjától bocsánatot kérni, amiért eltűntek otthonról. De legnagyobb meglepetésére otthon közölték vele, hogy Szeidzsó azóta, hogy ő eltávozott hazulról, ágyban fekszik öntudatlanul. Ekkor kiderült, hogy két Szeidzsó van, egyik a csónakban, a másik betegen az ágyban. De amikor az egyik Szeidzsó a csónakból bejött a házba, a másik Szeidzsó felkelt az ágyból. Majd mikor a kettő találkozott egymással, összeolvadtak egyetlen Szeidzsóvá.

36 *Találkozás az Út emberével*

Goszo mondta egyszer:

– Ha találkozol az Út emberével az ösvényen, ne szólj és ne hallgass! De akkor mondd, hogyan találkozol vele?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Abban az esetben, ha sikerül bensőségesen találkoznod vele, úgy az bizton örvendetes lesz. De ha nem, akkor minden módon legyél éber!

MUMON VERSE

*Ha az Út emberével találkozol,
Találkozz szavak és hallgatás nélkül.
Üss egyet az állkapcsára,
És érts, ha képes vagy rá, közvetlenül!*

Jegyzetek

► *Goszo zen mester* személye négyszer tűnik fel A Nincs Kapu kóan-gyűjtemény történeteiben. Eleinte buddhista filozófiát tanult a Tiszta Tudatosság iskolában, születési helyén, Csengtuban, Szecsuán tartományában. Egyszer amikor Gendzsó „ez éppen olyan, mint mikor az ember vizet iszik, és bólint magában, hiszen tudja, hogy az hideg-e vagy meleg” szavai egy mély megértési tapasztalathoz juttatták, azt mondta magának:

– Könnyű azt tudni, hogy a víz hideg-e vagy meleg, de mi az, ami bólintásra készíti az embert?

Azért indult el délre a zent tanulmányozni, hogy megoldja ezt a kérdést, és így történt, hogy ott maradt Hakuunnál, akinek később utódja lett. Lásd még az 35. kóan jegyzetét.

► *Gendzsó* tudós és fordító volt, a kínai buddhizmus egyik nagy egyénisége. 633-ban utazott Indiába, onnan 645-ben tért vissza Kínába. Magával hozott 657 buddhista szútrát. Ő írta a híres *Feljegyzések Nyugati Országokról* című művet.

37 *Dzsósú ciprusfája*

Egy szerzetes megkérdezte Dzsósútól:

– Miért jött ide nyugatról Bódhidharma?

Dzsósú így válaszolt:

– A ciprusfa az udvaron.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha azonnal megérted Dzsósú válaszát, akkor számodra nincs Sákjamuni, aki eltávozott, és nincs Maitréja, aki eljön.

MUMON VERSE

*A szavak nem fejezik ki a dolgokat,
A beszéd nem közvetíti a szellemet.
Akin a szavak uralkodnak, az elveszett,
Akit a kifejezések gátolnak, az téved.*

Jegyzetek

► *Dzsósú (778–897) zen mester.* Lásd az 1. kóan jegyzetét. Szerepel még a 7. és 11. történetben is. Ez a kóan talán a „Nincs kóan” mellett a második legismertebb történet, ami vele kapcsolatos.

► *Bódhidharma* körülbelül 520-ban hajózott át Indiából Dél-Kínába. Öreg ember volt már, amikor elindult, maga az utazás is három évet vett igénybe. Észak felé vándorolt, míg végül elérte Vei királyságát és letelepedett nem messze a fővárostól, Lojangtól, a Szu hegyen lévő Sórin templomban. Itt kilenc évig ült meditációban szemben a fallal, a cellájában. Innen ered a „falnézés”-ként ismert kifejezés.

Az 574-ben keletkezett „Lojangi buddhista templom története” című mű szerzője megemlíti, hogy amikor az egyik lojangi kolostorban járt, meglátogatta az Einei templomot is, és eljutott oda, ahol Bódhidharma ült nyugodt révületben. Akkor az öreg szerzetes százötven évesnek mondta magát. Hogy mikor halt meg, nem tudjuk.

38 *Egy bivaly áttöri a kerítést*

Goszo mondta:

– Egy bivaly áttöri a kerítést. A feje, a szarvai és mind a négy lába kint van. Miért nincs kint a farka is?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha szembe tudsz fordulni, ha ki tudod nyitni a szemed, és meg tudod adni a kulcsszót ebben a pillanatban, akkor képes leszel meghálálni a négyféle szeretetet, amit kaptál és képes leszel segíteni a három birodalom érző lényeknek, melyek utánad következnek. Ha ezt még nem tudod megtenni, úgy térj vissza ehhez a farokhoz, és gondolkodj rajta. Így talán először fogsz igazán megérteni valamit.

MUMON VERSE

*Ha kitör, szakadékba esik,
Ha visszajön, ez a rosszabb, elvész.
Milyen furcsa dolog is
Ez a vékony kis fark!*

Jegyzetek

- ▶ *A négyféle szeretet*, amiben az ember részesül a következő: a szülői szeretet, a haza szeretete, a világ lényeinek szeretete, valamint a tanítók, a tanítások és a szangha, azaz a buddhista közösség szeretete.
- ▶ *A három birodalom* vagy más néven a három forma a következő: a vágyak világa, a formák világa, a forma nélküli világ.

39 *Eltévesztetted a szöveget*

Egy szerzetes így szólt Ummonhoz:

- Buddha ragyogása bevilágítja a világmindenséget ...
De még mielőtt befejezhette volna, Ummon megkérdezte tőle:
 - Ugye, ezek Csószecunak, a tudósnak a szavai?
 - Igen, azok – válaszolta a szerzetes.
 - Eltévesztetted a szöveget – mondta neki Ummon.
- Valamikor később Sisin Zendzsi felidézte az esetet, és így szólt:
- Mondd csak, hol csinált hibát a szerzetes a szövegben?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha világosan felfogod ezt, ha megérted milyen erőszakos volt Ummon módszere, és mi az oka annak, hogy a szerzetes hibát csinált a szövegben, ég és föld tanítójának minősülsz. Ha még nem világos ez számodra, mesz-sze vagy attól, hogy megmentsd magad.

MUMON VERSE

*Horgot vetve a sodrásba,
Horogra kerül a mohó.
Mielőtt még szád szóra nyílna,
Életed már akkor elveszett!*

Jegyzetek

- ▶ Csószecut gyakran nevezték tudósnak. Ezt a megtisztelő címet azok a hivatalnokok kapták a régi Kínában, akik a polgári szolgálat-hoz szükséges vizsgákat sikeresen letették. Ezek a vizsgák arra szolgáltak, hogy a jelölt megmutathassa szellemi képességeit, valamint műveltségét, jártasságát a tudományokban és a művészetekben be-

bizonyíthassa, így lehetőséget biztosítson a társadalmi felemelkedéséhez.

Amikor Csószeczu először találkozott Szekiszó Keisóval, aki lankadatlan meditációs gyakorlásáról volt híres, Szekiszó megkérdezte tőle:

– Mi a neved?

– Családi nevem Csó, személynevem Szecu – válaszolta Csószeczu.

A *szecu* szó történetesen „gyakorlatlan”-t jelent. Szekiszó megkérdezte:

– Keresni a gyakorlottságot teljesen hiábavaló. Mondd csak, honnan jön a te gyakorlatlanságod?

Ekkor Csószeczu hirtelen megvilágosodást élt át, majd a következő verset írta ebből az alkalomból:

Buddha ragyogása bevilágítja az egész világmindenséget.

Bölcs és tudatlan, érző és nem érző mind egy család.

Ahol a nem-cselekvés van jelen, ott az egység,

A legkisebb zavar is a hat eredetben elszomorító.

Tévedéseinket lefaragva bűneinket növeljük,

A tökéletest keresve átkokat idézünk elő.

Bajt nem okozunk a világ dolgait kutatva.

Elképzelt világok csak: a nirvána és a szanszára.

➤ Itt a *szanszára* a létező világot jelenti, ellentéte a nirvána, ami a legfelsőbb megvilágosodás állapota.

➤ A *hat eredet* az érzékelés hat szervét jelenti, ezek a következők: szem, fül, orr, nyelv, test és a tudat.

➤ *Sisin Zendzsi* a Rinzai zen Órjú ágához tartozott, Maidó Szósin tanítványa volt. Beutazta az egész országot, majd letelepedett, és aktívan képviselte a zent.

40 Egy vizes kancsó felborul

Amikor még Iszan mester Hjakudzsnál tanult, a kolostor főszakácsa volt. Hjakudzsó egy mestert szeretett volna kijelölni a Taiji hegyre, ezért összehívta a szerzeteseket és közölte velük, hogy aki kiemelkedő módon oldja meg a feladatot, azt fogja kijelölni az új kolostorba. Ezek után vett egy vizes kancsót, odaállította a földre, és azt mondta:

– Ezt nem nevezhetitek vizeskancsónak! Minek nevezitek akkor?

A szerzetesvezető így szólt:

– Hát fatuskónak nem lehet mondani.

Hjakudzso megkérdezte Iszan véleményét is, mire Iszan, a szakács, lábával felborította a vizeskancsót és kiment. Hjakudzso nevetett, és így szólt:

– A szerzetesvezető vesztett.

És Iszant nevezte ki az új kolostor alapítójának.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Iszan megmutatta szellemét ebben a tettében, de Hjakudzso kötényének madzagjától mégsem tudta szabaddá tenni magát. A nehezebb feladatot választotta a könnyebb helyett. De vajon miért? Levette konyhai hajkötőjét, hogy vasjármot viseljen helyette.

MUMON VERSE

*Elhajította bambusz edényeit és fa merőkanalát,
Ragyogó lendülettel lesöpört mindent maga elől.
Hjakudzso kancsója sem állíthatta meg haladását,
Buddhák ezrei, mint a vetés, másztak elő lábfejeből.*

Jegyzetek

► *Iszan mester*, vagy teljes nevén Iszan Reijú (771–853) tizenöt éves korában lett szerzetes. Eleinte különböző tanítómestereknél tanult, majd huszonkét éves korában Hjakudzsohoz ment el zent tanulni.

Kettőjükéről szól a következő történet is:

Az egyik este Iszan volt szolgálatos Hjakudzsonál, késő estig elüldögélt a hegyi templom nyugalmaiban.

– Ki vagy? – kérdezte Hjakudzso.

– Reijú – válaszolta Iszan.

– Szítsd fel a tüzet! – kérte Hjakudzso.

Iszan egy darabig eredménytelenül próbálkozott, aztán így szólt:

– Nem talállok már parazsat.

Erre Hjakudzso elvette tőle a piszkavasat, mélyen belekotort a hamuba, előszedett egy kisdarab világló parazsat, és e szavakkal mutatta meg Iszannak:

– Látod, itt van egy.

Iszan akkor hirtelen megvilágosodott. Mélyen meghajolt, és elmondta Hjakudzsonak az élményt, amiben része volt. Hjakudzsó így szólt:

– Utazásodban elágazáshoz értél. Azt írja a szútra: „Ha meg akarod látni a Buddha természetet, meg kell figyelned az időt és az okságot.” Ha itt lesz az ideje, meg fogod érteni úgy, mintha egy rég elfelejtett dolog jutna az eszedbe. De ezt ne másoktól várd! Így lehet az, hogy már megvilágosodtán éppen olyan vagy, mint előtte. Nem a tudat és nem a Dharma. Mikor megszűnnek tévedéseink, és nem teszünk különbséget a Buddha állapot és a nem megvilágosodottság állapota között, akkor valósul meg eredeti természetünk. Nos, te ezt már elérted. Műveld tudatosan!

41 *Bódhidharma megnyugtatja az elmét*

Bódhidharma ült szemben a fallal. A Második Pátriárka kint állt a hóban levágott kezével. Így szólt Bódhidharmához:

– Elmémben nincs béke még most sem. Könyörgök, mester, nyugtasd meg elmémet!

– Hozd ide az elmédet, akkor meg fogom nyugtatni neked – válaszolta Bódhidharma.

– Már kerestem ezt az elmét, de nem találtam odavihetőnek – mondta a Második Pátriárka.

– Már meg is van nyugtatva az elméd – mondta Bódhidharma.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ez a törött fogú öregember milyen jelentőségteljesen jött ezer mérföldet át a tengeren. Hasonlóan ahhoz, mint amikor a hullámvész egyre csak erősödik, holott nincs szél. Utolsó éveiben megvilágosodást idézett elő tanítványában, aki hogy az ügyet még rosszabbul csinálja, nyomorékká tette magát a hat eredetben, mint Saszanro, aki még a négy írásjegyet sem ismerte.

MUMON VERSE

*Keletre jöttél, eltökélt szándékkal,
A Dharmában bíztál, és meglett a baj.
Azóta a kolostorokban a sok zsvaj
Mind-mind miattad keletkezett.*

Jegyzetek

➤ *Bódhidharma*. Lásd a 37. kóan jegyzetét.

➤ *A Második Pátriárka* neve Eka (kínaiul Hui-kò), de néha Sinkó néven is említik. Gyermekkorától kezdve kitűnt szellemi képességeivel. Kínai klasszikusokat és költőket olvasott. Kevés figyelmet fordított a világi dolgokra, és szeretett a természet szépségei között kalandozni. Később a buddhista szentírásokat tanulmányozta, majd szerzetes lett. Sok tanító-mestert meglátogatott, és behatóan tanulmányozta úgy a hínájána, mint a mahájána tanításokat. Huszonhárom éves korában kezdte el a meditációt gyakorolni. Nyolc évig ült lankadatlanul meditációban. Aztán váratlanul egy látomásban volt része, amelyben egy istenség jelent meg, aki azt sugallta, hogy induljon el dél felé. Követve a sugallatot, elutazott a Sórin templomba, hogy meglátogassa Bódhidharmát.

Bódhidharma először megtagadta a tanítást tőle, mondván, hogy:

– Buddha legfinomabb és legfelsőbb tanítását csak végtelen szorgalommal lehet követni, csak úgy, ha azt tesszük, amit nehéz tenni, ha viseljük azt, amit nehéz elviselni, és folytatjuk a gyakorlást akár kalpákon keresztül is. Hogyan álmodhatna ennek eléréséről egy olyan ember, akinek erényei kevesek, de önteltsége nagy? Ez csak természetlen vajúdással végződhet.

De Eka nem adta fel a reményt. Az egyik nap sűrű hó esett. Eka kint állt a hóban. Hajnalban a hó már egészen a térdéig ért. Bódhidharma így szólt hozzá:

– Mit csinálsz te ott?

– Tanításodért könyörgök – válaszolta Eka.

A legenda úgy tartja, hogy Eka levágta a kezét, és odatette azt Bódhidharma elé, hogy ezzel is bizonyítsa szilárd elhatározását. Végül Bódhidharma mégiscsak beengedte magához. Kérdések és feleletek követték egymást, ezt idézi fel a jelen történet. De sok más zen történetben is szerepel jelképesen ez a jelenet.

➤ *A hat eredet*. Lásd a 39. kóan jegyzetét.

➤ *A Saszanro* név Gensa mester másik neve, aki a zen történetírás egyik kimagasló egyénisége, Ummon kortársa volt. Eredetileg halász volt a foglalkozása, harminc éves koráig ebből élt. A hagyomány szó szerint azt mondja róla, hogy még a kínai pénzekben lévő négy írásjegyet sem ismerte. Ha kevés ismerettel is rendelkezett, mégis tudott mindent, amire egy zen mesternek szüksége van.

42 A lány szamárdhiban

Valamikor régen, még a Mindenki Által Tisztelt idejében Mandzsusri elment a Buddhák gyülekezetébe. Mikor odaért, látta, hogy azok már mind elhagyták gyülekezeti helyüket, csupán egy lány ült ott szamárdhiban egészen közel a Buddhák trónusához. Mandzsusri megkérdezte Sákjamuni Buddhát:

– Hogyan juthatott ez a lány ennyire közel a Buddhák trónusához, míg én nem?

Sákjamuni Buddha azt mondta:

– Ébreszd fel a szamárdhiból, és kérdezd meg őt magától!

Mandzsusri háromszor körbesétálta a lányt, csettintett az ujjával, felvitte őt egészen a Brahman égig, majd szinte összes csodálatos képességét latba vetette, hogy kihozza őt a meditációból, de mindhiába. A Mindenki Által Tisztelt akkor így szólt:

– Százezer Mandzsusri sem képes őt felébreszteni. De mélyen lent, ezerkétszáz millió országon túl, mely megszámlálhatatlan mint a Gangesz homokja, van egy bódhiszattva, bizonyos Mómjó, aki képes felébreszteni a lányt szamárdhijából.

A következő pillanatban már meg is jelent Mómjó a földről, és meghajolt a Mindenki Által Tisztelt előtt, aki megparancsolta neki, hogy ébreszse fel a lányt. A bódhiszattva odament a lányhoz, és csettintett egyet az ujjával. A lány abban a pillanatban felébredt a szamárdhiból.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Öreg Sákjamuni egy csinos kis színjátékot vitt a színpadra, de elfelejtette felvilágosítani a tömeget. A következőket kérdezem tőletek: Mandzsusri, aki a Hét Buddha tanítója volt, miért nem volt képes felébreszteni a lányt szamárdhijából? Hogy lehet az, hogy Mómjó, egy kezdő bódhiszattva, viszont fel tudta ébreszteni? Ha ezt meg tudnád érteni egyetlen pillanat alatt, Nagja hatalmas szamárdhijában lehetnél a tudat legélénkebb tevékenysége közben is.

MUMON VERSE

*Az egyik sikeres volt, a másik nem,
Bár mindketten a tudat szabadságát élték.
Az egyik istenálarcban, ördögálarcban a másik,
Még kudarc esetén is ragyogó előadás.*

Jegyzetek

- ▶ *Mandzsusri* a bölcsességet megszemélyesítő bódhiszattva. A hagyományos ábrázolásokon ő áll Sákjamuni bal oldalán, míg Szamantabhadra a jobb oldalon áll. Mandzsusri egyik kezében egy szútrát tart, a másik kezében a tévedéseket elvágó kardot tartja, ő maga pedig az erőt és a hatalmat szimbolizáló oroszlánon lovagol.
- ▶ *A Hét Buddha* a hagyomány szerint a következő: Vipaszjin, Szikhin, Visvabhú, Krakuccshanda, Kanakamuni, Kásjapa, Sákjamuni.
- ▶ *Nagja* hatalmas számádhija Buddha legmélyebb számádhiját jelenti. Nagja egy mitológiai sárkány, aki Buddha kimeríthetetlen erejét jelképezi.

43 *Suzan mesterbotja*

Suzan mester feltartotta mesterbotját a tanítványok előtt, és így szólt:

– Ti szerzetesek! Ha ezt mesterbotnak mondjátok, ellentmond annak, hogy az valóságos. Ha azt mondjátok nem mesterbot, semmibe veszitek a tényeket. Mondjátok meg nekem, ti szerzetesek, minek kellene ezt nevezni?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha ezt mesterbotnak mondjátok, ellentmond annak, hogy az valóságos. Ha azt mondjátok nem mesterbot, semmibe veszitek a tényeket. Nem használhatóak a szavak, de nem használható a hallgatás sem. Mondd gyorsan, mi ez?

MUMON VERSE

*Életet vesz, életet ad,
Mikor feltartja mesterbotját.
Ellentmondás és semmibevevés szövődik itt össze.
Életüket féltik a pátriárkák és a Buddhák.*

Jegyzetek

- ▶ *Suzan zen mester* már fiatalon szerzetes lett. Gyakran recitálta a Lótusz Szútrát, ezért Nenhokkénak is nevezték (*nen* = recitál, *hokke* = Lótusz Szútra). Eleinte zen mestereket látogatott, majd Fukecunál állapodott meg, (lásd még a 24. történetet), akinek végül utóda lett. Így a Rinzaik szekta leszármazási vonalába tartozik.

► A *mesterbot* hivatali jelkép (japánul 竹籠 *sippe*). Egy körülbelül 90 centiméter hosszú bot, amely a szőlő csavarodó törzséből vagy bambusz-ból készül. Esetleg az egyik végét szőlővesszővel tekerik körül. A másik neve az alakja után: törött íj. Eredetileg büntetésre szolgált, de később a szellemi tanítók, a mesterek hivatali jelképe lett. Zen mesterek a Dharma útján szellemi küzdelmeikben használják ezt az eszközt.

44 *Basó vándorbotja*

Basó mester mondta tanítványainak:

– Ha van botod, adok neked egyet. Ha nincs botod, elveszem azt tőled.

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Segít neked átgázolni a folyón, ha leszakadt a híd. Holdtalan éjszakán elkísér a faluba. Ha mégis botnak nevezed, nyílegyenesen a pokolba jutsz.

MUMON VERSE

*A világ mélységeiben és a felszínen,
Minden a vándorbot megragadásában van jelen.
Fenntartja az eget, megtartja a földet,
Mindenütt az igaz tanítást jelenti.*

Jegyzetek

► *Basó mester* Koreából került át Kínába, zen mestereket ment meglátogatni. A nevét a Basó-hegyről kapta ahol élt. A Dharma leszármazásban Nantót követte. Mind születésének, mind halálának időpontja ismeretlen, de valószínűleg Fukecu zen mesternek volt a kortársa.

► A *vándorbot*, melyet a szerzetesek utazáskor használtak, körülbelül két méter hosszúságú bot volt. Akkor vitték magukkal, ha elhagyták a kolostort, vándorútra keltek, más zen kolostorokat mentek meglátogatni, vagy remeteségbe vonultak. Természetesen a vándorbotnak mély szimbolikus jelentése is volt, támaszt és útmutatást jelentett a zen lényegéhez vezető úton. Jól illusztrálja ezt a Kék Szikla Gyűjtemény, 60. története is:

Egyszer Ummon felmutatta vándorbotját az összegyűlt tanítványoknak és így szólt:

– Ez a bot átalakult sárkánnyá, és elnyelte az egész világmindenséget. Hol vannak most a hegyek, a folyók és az egész világ?

45 *Ki ő?*

A Tózan-hegyi Hóan mondta:

– Még Sákjamuni és Maitréja is az ő szolgája. Megkérdezem, ki ő?

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha tényleg teljesen tisztán látod ezt a valakit, akkor ez olyan, mintha saját apáddal találkoznál az útkereszteződésben. Mi okod lenne megkérdezni magadtól, hogy felismerted-e vagy nem?

MUMON VERSE

*Más íját ne húzd fel,
Más lovát ne üld meg,
Ne tárgyald más hibáját,
Ne kutasd más dolgát!*

Jegyzetek

- ▶ *Tózan-hegy* volt a másik neve a Goszo-hegynek, amiről Goszo mester a nevét kapta. Goszot a Nincs Kapu kóangyűjtemény 35., 36. és a 38. történetei is megemlítik. A *Hóan* név Goszo mester személynéve volt.
- ▶ *Sákjamuni* a történelmi Buddha volt, míg *Maitréja* a hagyomány szerint az őt követő, a következő, az eljövendő Buddha. Sákjamuni Buddha a mitikus hét Buddha egyike, Vipaszin, Sikhin, Visvabhú, Krakucscshanda, Kanakamuni, Kásjapa után a hetediknek következik. Ebben a szövegösszefüggésben Sákjamuni Buddha az emberi történelem eddigi múltjára, míg Maitréja az emberi történelem ez utáni jövőjére utal.

46 *Továbbjutás a pózna csúcsáról*

Szekiszó mester kérdezte:

– Hogyan tudnál továbbjutni egy száz láb magas pózna csúcsáról?
Egy ugyancsak kiváló öreg tanító ezt mondta:

– „Te, aki ott ülsz a száz láb magas póznán,
Bár ráléptél az Útra, még nem vagy az igazi.
A száz láb magas pózna csúcsáról lépj csak tovább,
Mutasd meg egész testedet mind a tíz irányban!”

MUMON HOZZÁFÜZÉSE

Ha tovább mennél, ugyanakkor teljes egészében vissza is fordulnál, nem maradna olyan hely, ahol nem te lennél a mester. De mégis, mondd meg, hogyan akarsz tovább menni a száz láb magas pózna csúcsáról? Na?

MUMON VERSE

*Az, ki elvakítja belül a harmadik szemet,
És ragaszkodik az első elért fokozathoz,
Feláldozhatja akár az egész életét is,
Akkor is csak világtalanként tapogatózik.*

Jegyzetek

► Szekiszó Szoen (986–1039) huszonkét éves korában lett szerzetes, és az akkori idők híres mestereit látogatta sorba. Funjó Dzensó halála után ő vezette tovább a kolostort. Viszonylag korán meghalt, mégis igen jelentős hatást gyakorolt a zen történetére.

► A kiváló öreg tanító, akire a történet hivatkozik, Csósza Keisin, Dzsósú szellemi társa volt. Az alábbi történet idézi a vers keletkezésének körülményeit:

„Egyszer egy szerzetes megkérdezte Nanszent:

– Hogy juthatok tovább egy száz láb magas pózna csúcsáról?

– Csak lépj tovább egy lépéssel! – válaszolta Nanszen. Csósza egy napon szép négysoros versbe foglalta ezt az utasítást.”

Ezt a verset idézi a fenti történet.

47 *Toszocu három kapuja*

Toszocu Ecu mester három kaput állított fel tanítványai számára:

1. Ne hagyj egyetlen követ sem felfordítatlanul, hogy kikutasd a mélységet, hogy meglásd igazi természetedet. De megkérdezem tőled, ebben a pillanatban hol van igazi természeted?

2. Ha megérted igazi természeted, nem függsz élettől és haláltól. De mondd, a végső pillanatban amikor szemed fénye kialszik, hogyan leszel független élettől és haláltól?

3. Ha függetlenné tetted magad élettől és haláltól, tudnod kell végső célodat. Nos, amikor szétesik a négy elem, vajon akkor is tudod-e, hová igyekszel?

MUMON HOZZÁFŰZÉSE

Ha meg tudod adni e három kérdés kulcsszavait, akkor mester vagy! Lehetsz bárhol, vezérelhet a zen bárhová, és kerülhetsz bármilyen körülmények közé.

Másrészt figyelj ide, ha csak nyeled a falatokat, könnyen megtelsz, de ha jól megrágod, életben tart!

MUMON VERSE

*Jelen pillanat gondolatai áthatják a végtelen időt,
De a végtelen idő épp a jelen pillanat.
Ha keresztül látsz e pillanatban a gondolatokon,
Keresztül látsz azon is, aki áthatja ezt a pillanatot.*

Jegyzetek

➤ *Toszocu Ecu zen mester* (1044–1091) egészen fiatalon lett szerzetes. A mahájána és a hínájána buddhizmust tanulmányozta, majd körbeutazta az országot, hogy zen mesterekkel találkozhasson. Végül Hóhó Kokuban mester utóda lett.

➤ *Igazi természetünk meglátása* kifejezés alatt (japánul: 見性 *kensó*) a zen terminológia tulajdonképpen a megvilágosodás élményére utal. A zen négy alapelvében a negyedik éppen ezt mondja ki: 見性成佛 Buddhává válni az ember igazi természetének meglátása által.

48 *Kempó egyetlen útja*

Egy szerzetes mondta Kempó mesternek:

– Írva van: „Buddhák mind a tíz irányban, de egyetlen az út a nirvánába!” Mégis, kíváncsi vagyok, merre lehet ez az út?

Kempó felemelte botját, húzott egy vonalat, és azt mondta:

– Itt.

Később a szerzetes Ummonnak is feltette a kérdést, aki feltartotta a legyezőjét és így szólt:

– Ez a legyező felugrik a harmincharmadik évig, és ráüt a Sakra Dévánám Indra istenség orrára. Mikor a keleti tenger szent pontyára üt rá, patakokban kezd az eső esni.

MUMON HOZZÁFŰZÉSE

Az egyik a tenger fenekére megy, és porfelhőt kavar fel, a másik a legmagasabb hegyek csúcsára, és olyan óriási hullámokat kelt, hogy az eget mossa. Az egyik erősen tartja, a másik menni hagyja, de mindkettő a kezét nyújtja, hogy a mélységes tanítást fenntartsa. Pontosan olyanok, mint az a két lovas, aki a pálya ellentétes végeiről indul, és középen találkozik. De senki se lehet a földön tökéletesen nyitott. Ha igazi szemmel vizsgálod meg, akkor láthatod, hogy e két mester egyike sem ismeri az utat.

MUMON VERSE

*Még mielőtt egy lépést is tennénk, a célt elértük,
Mielőtt még a nyelv mozdulna, vége a beszédnek.
A hiány megjelenik az első mozdulatban,
De azt tudni kell, itt egy mélységes titok van.*

Jegyzetek

- *Kempó zen mesterről* csupán azt tudjuk, hogy Tózannak, a szótó szekta egyik alapítójának volt a tanítványa.
- *Ummon zen mester.* Lásd az 15. kóan jegyzetét.
- *A harmincharmadik ég* a világegyetem legmagasabb rendű létsíkja. Itt uralkodik Sakra Dévánám Indra.
- *A keleti tenger pontya* mitikus lény, mely egy bizonyos időpontban sárkánnyá változik, és felemelkedik az egekbe hatalmas szélvihart és zivatart keltve.

Mumon utóirata

Ez a mű a Buddha és a pátriárkák szavait és tetteit eredeti formájukban tartalmazza. A szerző, aki megnyitotta feje tetejét és megmutatta szemgo-

lyóját, nem tett hozzá semmi feleslegeset. Közvetlenül fogd fel, ne másokon keresztül keresd, ez a követelmény! Ha a megvalósítás embere vagy, azonnal meg is ragadod a célt, mihelyt a legcsekélyebb említése megtörténik. Nem lesz számodra kapu, amin át kell menned, nem lesz lépcső, amely felfelé visz. Felemelt fejjel haladsz át a kapun, anélkül, hogy az ör engedélyét kérnéd.

Emlékezz arra, amit Gensa mondott: „Kapunélküliség a kapuja a felzabادلásnak, jelentőség nélküliség a jelentés az Út emberének.” És amit Hakuun mondott: „Látod világosan, amit az Útról mondunk, de miért nem jutsz túl ezen az egyszerű és jellemző dolgon?”

De minden ilyenfajta beszéd olyan, mint mikor a homoksüteményt tejjel és vajjal készítjük. Ha túljutsz A Nincs Kapun, bolonddá teszed Mumont. Ha nem, magad árulod el. Könnyű tudni a nirvána tudatról, de nehéz elérni a megkülönböztetés bölcsességét. Ha megértetted és megvalósítottad ezt a bölcsességet, országodban a béke és a rend uralkodik majd.

*Öt nappal a nyári időszak előtt,
a Sótei korszak kezdetének évében,
Mumon Ekai szerzetes tiszteletteljes lejegyzése,
aki Jógi után a nyolcadiknak következik.*

Jegyzetek

- *Gensáról* a 41. történetben már esett szó.
- *Hakuun* Sutan mester (1045–1073) Jógi mester tanítványa és Goszo tanítómestere volt. Tanulmányozta különböző zen szekták doktrínáit, és rendkívül népszerű volt abban az időben.
- *Jógi mester* Szekiszónak volt a tanítványa. Egy új iskolát alapított a Rinzai szektán belül, melyet róla Jógi iskolának nevez a hagyomány.
- A *Sótei korszak* i.sz. 1228-ban kezdődött.

Mumon zen intelmei

A szabályokhoz és a törvényekhez való ragaszkodás azért szükséges, hogy kötélnélkül is köthesd magad. Minden önkényes engedékenység magad felé eretnecség és ördögi. Ragaszkodás a csendhez, a mokusóhoz, hamis zen. Környezeted önző elhanyagolása mély gödörbe való zuhanás. A tö-

kéleltességig erőltetett figyelem igának és láncoknak a viselését jelenti. A jó és a gonosz gondolkodás a mennyei és a pokollal kapcsolatos. Ha magad Buddhának és a Dharmának szenteled, akkor ez maga után vonja a száműzetést a két Csakravala vashegyen is túlra.

A mindennapi álm és ébredés felváltva játszik önnön szellemeddel. A halott zen gyakorlása az ördög sugallata. Előrehaladáskor tévedésbe esel, visszamaradásakor az igazsággal szemben haladsz. Ha nincs előrehaladás és visszamaradás sem, akkor csak egy lélegző test vagy. Mondd, mit akarsz tenni? Még ebben az életben valósítsd meg! Ne hagyd magad örök karmikus adósságban szenvedni!

Jegyzetek

➤ A *mokusó* jelentése csendben üléses megvilágosodás, hallgatás általi szellemi fény, a csend általi meglátás. Ugyanis 默 *moku* = csend, hallgatás, csendben ülni, 照 *só* = szellemi fény. átlátás.

➤ *Csakravala vashegy* a hindu kozmológia szerint a világegyetem középpontjában levő Szumeru hegyet kilenc hegység veszi körül, a kilenc Csakravala hegység. A kilencedik hegység, melyre Mumon itt hivatkozik, a hagyományok szerint vasból van. Az, hogy Mumon kettőről beszél, a kettős nehézséget szimbolizálja.

➤ *Karmikus adósság*. Jelen gondolataink és cselekedeteink előző gondolatok és cselekedetek következménye. Ily módon a jelen gondolataink és cselekedeteink előzményei lesznek az elkövetkezendő tetteinknek, karmánknak. A szanszkrit *karma* szó alapjelentése: tett, cselekedet. Átvitt értelemben használják a tettek, cselekedetek ok-okozati láncolatának megnevezésére is, melynek egy vetülete a sors. Szigorúbb értelemben a karmikus szó alatt ezt az ok-okozati összefüggést kell értenünk.

Szódzsú versei Órjú három kapujához

KEZEM MIÉRT OLYAN, MINT BUDDHA KEZE?

Fejem mögött éjjel a párnát keresem,

És önkéntelenül hangosan felnevetek.

Megérttem, hogy eredetében kéz az egész testem.

LÁBAM MIÉRT OLYAN, MINT A SZAMÁR LÁBA?

Már indulás előtt mozgásban vagyok,
Szabadon lépkedek a négy tenger szegélyén,
S arccal hátrafelé ülök Jógi háromlábú lényén.

MINDEN EGYES EMBERNEK ÉPPEN AZ A SORSA:

Mindezt az első mozgató teljesen áthatja.
Nada összetörte csontját, és apjának adta,
De vajon az ötödik pátriárkának ki az apja?

Buddha keze, a számár lába és a sors:
Nem a Buddha, nem az Út, nem a Zen,
De nem is csoda, hisz A Nincs Kapu igen meredek,
Kicsalja a szerzetesekből a legmélyebb gyűlöletet.

Nemrég Mumon a Zuigan templomban tartott beszédet,
Bírálta a régi és bírálta a mai mestereket,
S keményen elvágta a bölcsek minden gondolatát.
Mennyi csűrés-csavarás, mire a mennydörgés felhangzik!

E szerény verseket Mumon szerzetesvezetőnek ajánlom, megköszönve
neki, hogy eljött és vezette a szerzeteseket.

*Írta, a Sótei harmadik évének késő tavaszán,
Murjó Szódzsú.*

Jegyzetek

- ▶ *Szódzsú*, teljes nevén Murjó Szódzsú, alig ismert személyiség. Csak annyit tudunk róla, hogy Rinzai leszármazási vonalába tartozik és ő hívta meg Mumont, hogy elő adásokat tartson a Zuigan templomban A Nincs Kapu negyvennyolc történetéről. Tisztelete és hálája jeléül írta ezt a verset. Szódzsú a nagybetűvel írott sorokat Órjútól idézte.
- ▶ *Órjú* (1002–1069), teljes nevén Órjú Enan, Rinzait követte a Dharma leszármazásban. Nyolcadízigleni leszármazottja volt Rinzainak. Új iskolát alapított, a róla elnevezett Órjú iskolát, mely a Rinzai szektán belül, a Jógi iskola mellett a másik legjelentősebb iskola. Párbeszédeiben hozta fel tanítványainak a fent idézett három problémát, melyre sokan adtak egyéni választ. Órjú meghallgatva ezeket, véleményét azzal fejezte ki, hogy nem

szólt semmit. Mikor valaki egyszer megkérdezte, hogy miért nem mond véleményt, így válaszolt:

– A bűnös lelkiismeretnek nincs szüksége véleményre.

▶ *Keresi a feje alatt a párnát.* Ungan, Tózan tanítómestere egyszer megkérdezte Dógot, Dharma fivérét:

– Mi haszna van, hogy a Kegyelem Méltóságos Bódhiszattvája, Avalókitésvara, mindazokat a kezeket és szemeket növesztette magának?

– Olyan ez – válaszolta Dógo –, mint mikor valaki éjszaka közepén a feje alatt a párnát keresi.

– Értem! – mondta Ungan. – Egész teste kéz és szem.

▶ *Jógi háromlábú lénye.* Jógi mester, Órjúhoz hasonlóan, Szekiszónak volt a tanítványa. Ő a Jógi iskola alapítója, mely iskola a másik legjelentősegteljesebb iskola a Rinzhai szektán belül.

Egyszer egy szerzetes megkérdezte Jógitól:

– Mi a Buddha?

– A háromlábú számár patáinak mozgatásával halad előre – válaszolta Jógi.

▶ *Nada* herceg a legenda szerint levágta a húst magáról és anyjának adta, összetörte csontjait és apjának adta, majd megvalósítva eredeti természetét, szentbeszédet tartott anyja és apja üdvéért.

▶ *Sótei harmadik éve* a mai időszámítás szerint az 1230. évnek felel meg.

Mókjó utószava

Bódhidharma jött nyugatról, nem kötődve szavakhoz, a tudatra irányulva közvetlenül, hogy meglássuk saját természetünket és Buddhává váljunk.

Ha kimondjuk, hogy „közvetlenül irányulva”, már elkanyarodtunk. Ha kimondjuk, „Buddhává válni”, az nem csekély zűrzavar. Ami kezdetől fogva kaputlan volt, ott hogyan is lehetne őrház? De ez a nagymamás kedvesség sok bírálat forrása volt már.

Itt Muan egy további történetet, egy negyvenkilencediket tett hozzá ehhez a műhöz, mely egy kis bonyodalmat fog okozni, de láss át rajta nyitott szemmel!

*Írta a Dzsunjú ötödik évének nyarán
a második kiadáshoz, Mókjó.*

Jegyzetek

- ▶ *Mókjó* katona ember volt, aki idejének nagy részét a harcmezőn töltötte, de korabeli feljegyzések szerint elmélyült tanulmányokat folytatott a buddhizmusban. Magát *Muan Kodzsi*-nak hívta (無 *mu* = nincs, 庵 *an* = remetelak), nevének jelentése: a nincs remetekunyhó mestere.
- ▶ A *Dzsunjú ötödik éve* az európai időszámításban az 1245-ös évnek felel meg.

Amban negyvenkilencedik története

Öreg Mumon mester felsorakoztatott negyvennyolc történetet és ítéletet mondott a régi mesterek kóanjai felett. Olyan ő, mint az a babsütemény árus, aki kinyitja a vevő száját és teletömi süteményeivel, míg az illető már se köpni se nyelni nem tud.

Hadd süthessen Amban is egyet soron kívül Mumon forró tűzhelyén, és tehessen hozzá a negyvennyolchoz, és hadd ajánlja fel nektek, ahogy azt Mumon is szokta. Kíváncsi vagyok, hogy a mester vajon melyik részébe harap bele? Aki egyszer képes azt lenyelni, az Buddha-fényt fog árasztani és megmozgatja a földet. Ha nem képes, akkor a negyvennyolc és ez a további egy a pokol tűzforró homokjává válik. Most mondd! Most mondd!

A TÖRTÉNET

A szútra mondja:

– Állj meg! Állj meg! Ne akard megmagyarázni! A Dharma rejtélyes módon túlhaladja a gondolkodást!

AMBAN HOZZÁFÜZÉSE

Honnan ered a Dharma? Miképpen lehet rejtélyes? Mit lehet mondani amikor ezt magyarázzuk? Bukan nagyon beszédes volt, de Sákjamuni maga volt az eredeti pletykafészek. Ez az öreg fickó létrehozott egy csomó káprázatot, ezer generációt kevert bele, és úgy megkötözte őket, hogy még a fejüket sem képesek felemelni. Hasonlóan ahhoz, ahogy Mumon is tette ebben a mostani finomműví történetesorozatában, melyet sem kimeríteni, sem kilúgozni nem vagy képes. De néhány megzavart ember azt kérdezhetné:

– Mindezek után, milyen következtetést lehet levonni?

Amban összeteszi a kezét, úgy könyörög:

– Állj meg! Állj meg! Ne akard megmagyarázni! A Dharma rejtélyes módon túlhaladja a gondolkodást!

Majd a következő pillanatban egy kis kört rajzol a „túlhaladja a gondolkodást” szavak fölé, és mutatva az embereknek, így szól:

– A szútrák ötezer kötete és Vimalakirtinek A Teljes Egység Kapuja mind itt vannak.

AMBAN VERSE

*Ha valaki azt mondja neked: a fény is tűz,
Csak csóváld a fejed, és ne válaszolj.
Az ördög ismeri a másik lehetőséget.
Egy kérdésnél minden tiszta és világos.*

*Írta a Dzsunjó hatodik évének nyarán,
a Nyugati Tó halászházában,
Amban*

Jegyzetek

► *Amban* polgári hivatalnok és irodalmár volt. Feltehetően nem tudott Mókjó utószaváról, és úgy írta meg a maga negyvenkilencedik történetét egy évvel később, mint Mókjó. Így tulajdonképpen két negyvenkilencedik kóan keletkezett.

► *Vimalakirti: A Teljes Egység Kapuja*. A szöveg a Vimalakirti-nírdésa szútrára vonatkozik, amelyben Vimalakirti felteszi a kérdést, hogy mi a tökéletes egységbe vezető kapu.

► *Bukan*ról a következő történetet jegyezték fel: Egyszer Bukan egy szerzetest úgy mutatott be szerzetestársainak, mint Mandzsusrí bódhiszattva testet öltését, amin azok jót nevettek, és szószátyárnak nevezték őt. Bukan ekkor kiment a templomkapun, és soha többet nem tért vissza.

► A *körnek* (japánul: 圓相 *enszó*) mély szimbolikus jelentése van a zenben. Tulajdonképpen a megvilágosodást jelképezi. A Harmadik Pátriárka mondta: „A kör olyan mint a Hatalmas Üresség, semmi sem hiányzik és nincs semmi felesleges.”

Függelék

Zen mesterek és nevük átírásai

- Amban: 安晩 *jap.* Amban, *kín.* An-wan
Ánanda: 阿難陀 *jap.* Ananda, *kín.* A-nan-tò
Basó Eiszei: 芭蕉慧清 *jap.* Bashō Eisei, *kín.* Pa-chiao
Hui-ch'ing
Baszo Dóicu (709–788): 馬祖道一 *jap.* Baso Dōitsu, *kín.* Ma-tsu Tao-i
Bódhidharma (kb.520): 達摩 *jap.* Daruma, *kín.* Ta-mo
Buddha: 佛 *jap.* Butsu, *kín.* Fu
Bukan: 豐干 *jap.* Bukan, *kín.* Feng-kan
Csószecu Suszai: 張拙秀才 *jap.* Chōsetsu Shusai, *kín.* Chang-cho Hsiu-ts'ai
Daibai Hódzsó (752–839): 大梅法常 *jap.* Daibai Hōjō, *kín.* Ta-mei Fa-ch'ang
Dzsósú Dzsúsín (778–897): 趙州從諗 *jap.* Jōshū Jūshin, *kín.* Chao-chou Ts'ung-shen
Ecsú Nanjó (–775): 慧忠南陽 *jap.* Echū Nanyō, *kín.* Hui-chung Nan-yang
Eka Sinkó: 慧可 *jap.* Eka Shinkō, *kín.* Hui-k'ò
Enó Szókei (638–713): 惠能 *jap.* Enō Sōkei, *kín.* Hui-neng
Fukecu (896–973): 風穴延沼 *jap.* Fuketsu, *kín.* Feng-hsüeh Yen-chao
Gantó (828–887): 巖頭 *jap.* Gantō, *kín.* Yen-t'ou
Gensa (Saszanró): 玄謝 (謝三郎) *jap.* Gensha (Shasanrō), *kín.* Hsüan-sha (Sha-san-lang)
Gettan: 月庵 *jap.* Gettan, *kín.* Yüeh-an
Goszo Hóen (–1104): 五祖法 (演 vagy 濱) *jap.* Goso Hōen, *kín.* Wu-tsu Fa-yen
Gutei Kinka: 俱胝余華 *jap.* Gutei Kinka, *kín.* Chü-ti Chin-hua
Hakuun Sutan (1045–1073): 白雲守端 *jap.* Hakuun Shutan, *kín.* Pai-yün Shou-tuan
Hjakudzsó Ekai (720–814): 百丈懷海 *jap.* Hyakujō Ekai, *kín.* Pai-chang Huai-hai
Hógen Bunkei (885–958): 法眼文益 *jap.* Hōgen Bunkei, *kín.* Fa-yen

Wen-i

Iszan Reijú (771–853): 瀉山靈祐 *jap.* Isan Reiyū, *kín.* Kuei-shan Ling-yu

Jógi Hóe: 楊岐 *jap.* Yōgi Hōe, *kín.* Yang-ch'i Fang-hui

Kempó: 乾峯 *jap.* Kempō, *kín.* Ch'ien-feng

Kjógen Csikan: 香巖智閑 *jap.* Kyōgen Chikan, *kín.* Hsiang-yen Chi-hsien

Kjózan Edzsaku (812–890): 仰山慧寂 *jap.* Kyōzan Ejaku, *kín.* Yang-shan

Hui-chi

Kójó Szeidzsó: 興陽讓? *jap.* Kōyō Seijō, *kín.* Hsing-yang Ching-jang

Mahákásjapa: 大迦葉 *jap.* Kashō, *kín.* Ta-ying-yeh

Mókjó (Muan Kodzsi): 孟拱 *jap.* Mōkyō (Muan Koji), *kín.* Meng-kung

Mumon Ekai: 無門慧開 *jap.* Mumon Ekai, *kín.* Wu-men Hui-k'ai

Murjó Szódzsu: 無量宗壽 *jap.* Muryō Sōju, *kín.* Wu-liang Tsung-shou

Nanszen Fugan (748–834): 南泉普願 *jap.* Nansen Fugan, *kín.* Nan-ch'üan

P'u-yüan

Óbai Gunin: 黃梅?? *jap.* Obai Gunin, *kín.* Huang-mei Hung-yen

Óbaku Kiun (–850): 黃蘗希運 *jap.* Obaku Kiun, *kín.* Huang-po Hsi-yün

Órjú Enan (1002–1069): 黃龍?? *jap.* Oryū Enan, *kín.* Huang-lung Hui-

nan

Rjútan Sósín (kb.850): 龍潭崇信 *jap.* Ryūtan Sōshin, *kín.* Lung-t'an

Ch'ung-hsin

Sákjamuni: 釋迦牟尼 *jap.* Shakamuni, *kín.* Shih-chia-mou-ni

Sisin Zendzsi: 死心拈云 *jap.* Shishin Zenji, *kín.* Szu-hsin

Sógen (1132–1202): 松源 *jap.* Shōgen, *kín.* Sung-yüan

Suzan: 首山 *jap.* Shuzan, *kín.* Shou-shan

Szeizei: 清稅 *jap.* Seizei, *kín.* Ch'ing-shui

Szekiszó Szoen (986–1039): 石霜楚圓 *jap.* Sekisō Soen, *kín.* Shih-shuang

Ch'u-yüan

Szeppó Gizon (822–908): 雪峰義存 *jap.* Seppō Gizon, *kín.* Hsüeh-feng

I-ts'un

Szószan: 僧璨 *jap.* Sōsan, *kín.* Seng-ts'un

Szózan Hondzsaku (840–901): 曹山本寂 *jap.* Sōzan Honjaku, *kín.* Ts'ao-

shan Pen-chi

Tenrjú: 天龍 *jap.* Tenryū, *kín.* T'ien-lung

Tokuszan Zenin (780–865): 德山禪院 *jap.* Tokusan Zenin, *kín.* Te-shan

Chan-yüan

Toszocu Ecu (1044–1091): 兜率悅 *jap.* Tosotsu Etsu, *kín.* Tou-shuai Yüeh

Tózan Suso (910–990): 洞山守初 *jap.* Tōzan Shusho, *kín.* Tung-shan

Shou-ch'u

Ummon Bunen (864–949): 雲門文偃 *jap.* Ummon Bunen, *kín.* Yün-men

Wen-yen

Vakuan (1108–1179): 或庵 *jap.* Wakuan, *kín.* Huo-an

Zuigan: 瑞巖彦? *jap.* Zuigan, *kín.* Shui-yen

Név és tárgymutató

A hivatkozások a kóanok sorszámaira utalnak.

- A Nincs Kapu → előszó, 1, 14, 15, 20, 36, utószó
ajkak és a nyelv zen → 7
Amban → függelék 4
Ánanda → 22, 32
Avatamszaka szútra → 26
Basó → 44
Basó-hegy → 44
Baszo → 13, 30, 33
Bódhidharma → előszó, 4, 5, 23, 37, 41, függelék 3
Brahman ég → 42
Buddha → 32 lásd: *Sákjamuni*
Buddha állapot → 9
Buddha-természet → 1, 40
Bukan → függelék 4
Csakravala vashegy → függelék 1
Csengtü város → 28, 36
Csósza Keisin → 46
Csószecü → 39
Csú → 17 lásd: *Ecsú*
Csú Kokusi → 17 lásd: *Ecsú*
Daibai → 30
Dharaní szövegek → 3
Dharma Közvetítésének Pecsétje → 17
Dharma közvetítője → beadvány
Dharma Lámpása → 17 lásd: *Lámpás Átadása*
Dharma Pecsétje → 23, 30
Dógo → függelék 2
Dzsi császárnő → beadvány
Dzsidzó → 26
Dzsósú → 1, 7, 11, 13, 14, 19, 31, 35, 37, 46
Ecsó → 26
Ecsú → 17 lásd: *Nemzet Tanítója*
Einei templom → 41
Eka → 41

Ekai → *lásd: Mumon Ekai*
Engo → 4, 25, 35
Enó → előszó, 17, 23
enszó → függelék 1
Feljegyzések Nyugati Országokról → 36
Fukecu → 24, 43, 44
Funjó Dzensó → 46
Gangesz-folyó → 42
Gantó → 12, 13
Gautama → 6 *lásd: Sákjamuni*
Gecurin Sikan → beadvány
Gendzsó → 36
Gensa → 41, utóirat
Gettan → 8
Gogoku → 4
Goszo Hóen → 35, 36, 38, 45, 46
Goszo-hegy → 45
Gridhrakúta-hegy → 6, 22
Gutei → 3
Gyémánt Szútra → 13, 23, 28
Hakugai-hegy → 17
Hakuin Zendszi → 13
Hakuun Sutan → 35, utóirat
Han dinasztia → 10
Harmadik Pátriárka → függelék 4
harmincharmadik ég → 48
három birodalom → 38
hat eredet → 39, 41
Hatodik Pátriárka → 17, 23, 29 *lásd: Enó*
hatrétű világ → 1
Hét Buddha → 42
hínajána buddhizmus → 41, 47
Hjakudzso → 2, 5, 40
Hódzu kolostor → 15
Hóen → *lásd: Goszo*
Hógen → 26
Hóhó Kokuban → 47

Hóinju templom → beadvány
Igjó szekta → 25
Illatos óceán → 20
Iszan Reijú → 5, 25, 40
Jógi → utóirat, függelék 2
Jangce-folyó → 28, 35
kalpa (korszak) → 9, 41
Kanakamuni Buddha → 2, 42
Kannu hadvezér → 1
kansikecu → 21 *lásd: szarbot*
karma → függelék 1
Kásjapa → 22 *lásd: Mahákásjapa*
Kásjapa Buddha → 2, 42
Kasszan → 12
Kaszan-hegy → 3
Keicsú → 8
Kék Szikla Feljegyzések → 4, 14, 18, 23, 25, 26, 32, 35
Keleti-tenger pontyja → 48
Kempó → 48
Kétszer-három keleti → előszó
Kinzan → 13
Kjógen → 5, 40
Kjórei isten → 3
Kjózan → 25, 40
Kójó Szeidzsó → 9, 44
Kokusi, a Nemzet Tanítója → 17
Konfuciusz → 24
Kou → 10
Kuangtung város → 15, 23
Krakuccsandra Buddha → 2, 42
Lámpás Átadása → 22
Lojang város → 41
Lojangi buddhista templom története → 41
Lótusz Szútra → 43
mahájána buddhizmus → 25, 41, 47
Maidó Szósin → 39
Mahákásjapa → 6, 22

Maitréja Buddha → 5, 25, 37, 45
Mandzsusri → 31, 42
Második Pátriárka → 41 *lásd: Eka*
Mindenki Által Tisztelt → 22, 32, 42
Mjó szerzetes → 23
Mokusó → függelék 1
Mókjó → függelék 3
Mómjó bódhiszattva → 42
Muan Kodzsi → függelék 3
Mumon Ekai → beadvány, előszó, 8, 20, 28, utószó, függelék 2, függelék 4
Mumonkan gyűjtemény → előszó
Náda herceg → függelék 2
Nagja sárkány → 42
Nanhai város → 23
Nanszen → 14, 19, 27, 34, 46
Nantó → 44
négy állítás → 25
negyedik djána ég → 20
négyféle szeretet → 38
négyféle létezés → 1
Négyszer-hét nyugati → előszó
Nemzet Tanítója → 17, 25, 26 *lásd: Ecsú*
Nenhokke → *lásd: Suzan*
nirvána → 3, 5, 39, 48, utóirat
Nincs-kóan → beadvány, 1
Óbai → 23
Óbaku Kiun → 2, 3
Ócsú → 35
Órjú Enan → függelék 2
Órjú szekta → 35, függelék 2
Ósin → 17, 25
Ötödik Pátriárka → 23 *lásd: Óbai*
Rádzsagaha város → 6
Reisú város → 28
Rinzai → 13, 15, 20, 24, 43, utóirat
Risó császár → beadvány
Rjúsó templom, előszó

Rjútan → 13, 28
Sákjamuni Buddha → 2, 5, 22, 23, 27, 32, 37, 42, 45, előszó, függelék 4
Sakra Dévánám Indra istenség → 48
Sanszi tartomány → 31
Sárga-folyó → 3
Saszanro → 41 *lásd: Gensa*
Senszi tartomány → 15
Simei-hegy → 30
Sinkó → *lásd: Eka*
sippei (mesterbot) → 43
Sisin Zendzsi → 39
Sógen → 20
Sórin templom → 41
Sótei korszak → beadvány, előszó, utóirat
Suzan → 43, 46
szamádhi → 1, 21, 24, 42
Szamantabhadra → 42
szangha → 38
szanszára → 39
Szaptakótibuddhamátra Dharaní → 3
Szecsuan tartomány → 28, 36
Szeizei → 10
Szeidzso → 35
Szeidzso → 9, 44 *lásd: Kójó Szeidzso*
Szerirjő kolostor → 26
Szekiszó Keiso → 39
Szekiszó Szoen → 46
Szeppó → 13
Szikhin Buddha → 2, 42
Szódzsu → függelék 2
Szótó szekta → 10, 15, 35, 48
Szószan → függelék 4
Szózan → 10
Szu-hegy → 41
Szuméru-hegy → beadvány, 20
Taiji-hegy → 40
Taiju-hegy → 23

Taiszan-hegy → 31
Tendai szekta → 24
Tennó Dógo → 28
Tennó templom → 28
Tenrjú → 3
Tiszta Tudatosság Iskola → 26, 36
Tökéletes Értés Bölcsességének Buddhája → 9
Tokuszan → 13, 28, 31
Toszocu Ecu → 47
Tózan-hegy → 45 *lásd: Goszo-hegy*
Tózan Rjókei → 15, 48
Tózan Suso → 15, 18
Tungting-tó → 28
Ummon → 15, 16, 18, 21, 39, 41, 44, 48
Ungan → függelék 2
Vakuan → 4
Vei királyság → 41
Vipasjin Buddha → 2, 22, 42
Visvabhú Buddha → 2, 42
Zuigan → 12

Irodalomjegyzék

- Garma C. C. Chang: *The Practice of Zen*, Harper and Row, New York, 1970.
- Zenkei Shibayama: *Zen Comments on the Mumonkan*, Harper & Row, Publishers, San Francisco, 1974.
- Zen Flesh, Zen Bones*, compiled by Paul Reps, Penguin Books Ltd, 1975.
- Two Zen Classics, Mumonkan and Hekiganroku*, translated by Katsuki Sekida, edited by A. V. Grimstone, Weatherhill, New York and Tokyo, 1977.
- The Sound of the One Hand*, translated by Yoel Hoffmann, Sheldon Press, London, 1977.
- D. T. Suzuki: *Essays in Zen Buddhism*, series I.–III., Rider and Company, London, 1977.
- Ernest Wood: *Zen Dictionary*, Penguin Books Ltd, 1977.
- Awakawa: *Zen Painting*, Kodansha International Ltd., Tokyo, 1977.
- Edward Kidder: *Ancient Japan*, Elsevier-Phaidon, Oxford, 1977.
- R. H. Blyth: *Zen and Zen Classics*, Vol. I.–IV., The Hokusiedo Press, Tokyo, 1978.
- Seiroku Noma: *The Arts of Japan*, Kodansha International Ltd., Tokyo, 1978.
- Freydank, Reineke, Schetelich, Thilo: *Der Alta Orient in Stichworten*, Koeler Und Amelang, Leipzig, 1978.
- Anne Bancroft: *Zen, Direct Pointing to Reality*, Thames and Hudson, London, 1979.
- New Larousse Encyclopedia of Mythology*, Hamlyn, London, 1979.
- R. H. Blyth: *Haiku*, Vol. I., The Hokuseido Press, Tokyo, 1981.
- Heinrich Dumoulin: *Zen Buddhism: A History*, Vol. 1. *India and China*, Macmillan Publishing Company, New York, 1988.
- The Whole World Is A Single Flower*, edited by Jane McLaughlin and Paul Muenzen, Charles E. Tuttle Comapny, Inc. Boston. 1992.
- Hemuth von Glasenapp: *Az öt világvallás*, Gondolat, Budapest. 1975.
- Miklós Pál: *A Zen és a Művészet*, Magvető Kiadó, Budapest, 1978.
- Mumon Ekai: *A nincs kapu – A zen buddhizmus klasszikus kóangyűteménye*; fordította Dobosy Antal, *Buddhista Misszió*, 1983.
- Kapujanincs átjáró, Kínai csan-buddhista példázatok*; fordította Miklós Pál, Helikon Kiadó, 1987.

- Terebess Gábor: Folyik a híd, Zen/csan buddhista anekdótakincs, Officina Nova, Budapest, 1990.
- Egyetlen szál virág az egész világ, 365 buddhista, keresztény, taoista és zen példázat és kóan; fordította Szigeti György, Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest, 1997.
- Zen bölcsességek, történetek; fordította Tokaji Zsolt, Szukits Könyvkiadó, Budapest, 2001.
- Dobosy Antal: Zen szöveggyűjtemény, A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, Budapest, 2005.

禪宗無門關

宋 宗紹 編

說道無門。盡大地人得入。說道有門。無阿師分。第一強添幾箇注腳。大似笠上頂笠。硬要習翁贊揚。又是乾竹絞汁。著得這些哮喘本。不消習翁一擲。一擲莫教一滴落江湖。千里烏騅追不得。

紹定改元七月晦。習菴陳寫。

紹定二年正月初五日。恭遇天基聖節。臣僧慧開。預於元年十二月初五日。印行拈提佛祖機緣四十八則。祝延今上皇帝聖躬萬歲萬歲萬萬歲。皇帝陛下。恭願聖明齊日月。叡算等乾坤。八方歌有道之君。四海樂無為之化。慈懿皇后功德報因佑慈禪寺前住持傳法臣僧慧開謹言。

禪宗無門關

佛語心為宗。無門為法門。既是無門。且作麼生透。豈不見道。從門入者。不是家珍。從緣得者。始終成壞。恁麼說話。大似無風起浪好肉剜瘡。何況滯言句。覓解會。掉棒打月。隔靴爬痒。有甚交涉。慧開紹定戊子夏。首眾于東嘉龍翔。因衲子請益。遂將古人公案。作敲門瓦子。隨機引導學者。竟爾抄錄。不覺成集。初不以前後敘列。共成四十八則。通曰無門關。若是箇漢不顧危亡。單刀直入。八臂那吒攔他不住。縱使西天四七。東土二三。只得望風乞命。設或躊躇。也似隔窗看馬騎。眨得眼來。早已蹉過。

【頌曰】 大道無門 千差有路 透得此關 乾坤獨步

佛祖機緣 四十八則

目錄

一 趙州狗子	二 百丈野狐	三 俱胝豎指
四 胡子無鬚	五 香巖上樹	六 世尊拈花
七 趙州洗鉢	八 奚仲造車	九 大通智勝
十 清稅孤貧	十一 州勘庵主	十二 巖喚主人

十三	德山托鉢	十四	南泉斬貓	十五	洞山三頓
十六	鐘聲七條	十七	國師三喚	十八	洞山三斤
十九	平常是道	二十三	大力量人	二十一	雲門屎橛
二十二	迦葉剎竿	二十三	不思議善惡	二十四	離卻語言
二五	三座說法	二六	二僧卷簾	二七	不是心佛
二八	久響龍潭	二九	非風非幡	三十	即心即佛
三一	趙州勘婆	三二	外道問佛	三三	非心非佛
三四	智不是道	三五	倩女離魂	三六	路逢達道
三七	庭前柏樹	三八	牛過窗櫺	三九	雲門話墮
四十	趯倒淨瓶	四一	達磨安心	四二	女子出定
四三	首山竹篋	四四	芭蕉拄杖	四五	他是阿誰
四六	竿頭進步	四七	兜率三關	四八	乾峰一路

目錄（終）

無門關

參學比丘 彌衍 宗紹 編

一 趙州狗子

趙州和尚因僧問。狗子還有佛性。也無。州云無。

【無門曰】 參禪須透祖師關。妙悟要窮心路絕。祖關不透。心路不絕。盡是依草附木精靈。且道。如何是祖師關。只者一箇無字。乃宗門一關也。遂目之曰禪宗無門關。透得過者。非但親見趙州。便可與歷代祖師。把手共行。眉毛廝結。同一眼見。同一耳聞。豈不慶快。莫有要透關底。麼將三百六十骨節八萬四千毫竅。通身起箇疑團。參箇無字。晝夜提撕。莫作虛無會。莫作有無會。如吞了箇熱鐵丸。相似吐又吐不出。蕩盡從前惡知惡覺。久久純熟。自然內外打成。一片如啞子得夢。只許自知。驀然打發。驚天動地。如奪得關將軍大刀入手。逢佛殺佛。逢祖殺祖。於生死岸頭得大自在。向六道四生中。遊戲三昧。且作麼生提撕。盡平生氣力。舉箇無字。若不間斷好。似法燭一點便著。

【頌曰】 狗子佛性 全提正令 纔涉有無 喪身失命

二 百丈野狐

百丈和尚。凡參次有一老人。常隨眾聽法。眾人退老人亦退。忽一日不退。師遂問。面前立者復是何人。老人云。諾某甲非人也。於過去迦葉佛時。曾住此山。因學人問。大修行底人還落因果。也無。某甲對云。不落因果。五百生墮野狐身。今請和尚。代一轉語貴。脫野狐遂問。大修行底人還落因果。也無。師云。不昧因果。老人於言下大悟。作禮云。某甲已脫野狐身。住在山後。敢告和尚。乞依亡僧事例。師令無維那白槌告眾。食後送亡僧。大眾言議。一眾皆安涅槃堂。又無人病。何故如是。食後只見師領眾。至山後巖下。以杖挑出一死野狐。乃依火葬。師至晚上堂。舉前因緣。黃蘗便問。古人錯祇對一轉語。墮五百生野狐身。轉轉不錯。合作箇甚麼。師云。近前來與伊道。黃蘗遂近前。與師一掌。師拍手笑云。將謂。胡鬚赤更有赤鬚胡。

【無門曰】 不落因果。為甚墮野狐。不昧因果。為甚脫野狐。若向

者裏著得一隻眼。便知得。前百丈贏得。風流五百生。

【頌曰】 不落不昧 兩采一賽 不昧不落 千錯萬錯

三 俱胝豎指

俱胝和尚。凡有詰問。唯舉一指。後有童子。因外人問。和尚說何法要。童子亦豎指頭。胝聞。遂以刃斷其指。童子負痛號哭而去。胝復召之。童子迴首。胝卻豎起指。童子忽然領悟。胝將順世。謂眾曰。吾得天龍一指頭禪。一生受用不盡。言訖示滅。

【無門曰】 俱胝并童子悟處。不在指頭上。若向者裏見得。天龍同俱胝并童子。與自己一串穿卻。

【頌曰】 俱胝鈍置老天龍 利刃單提勘小童 巨靈抬手無多子 分破華山千萬重

四 胡子無鬚

或庵曰。西天胡子。因甚無鬚。

【無門曰】 參須實參。悟須實悟。者箇胡子。直須親見一回始得。說親見。早成兩箇。

【頌曰】 癡人面前 不可說夢 胡子無鬚 惺惺添憎

五 香巖上樹

香巖和尚云。如人上樹。口啣樹枝。手不攀枝。腳不踏樹。樹下有人。問西來意。不對即違他所問。若對又喪身失命。正恁麼時。作麼生對。

【無門曰】 縱有懸河之辨。總用不著。說得一大藏教。亦用不著。若向者裏對得著。活卻從前死路頭。死卻從前活路頭。其或未然。直待當來。問彌勒。

【頌曰】 香巖真杜撰 惡毒無盡限 啞卻衲僧口 通身迸鬼眼

六 世尊拈花

世尊昔在靈山會上。拈花示眾。是時眾皆默然。惟迦葉尊者破顏微

笑。世尊云。吾有正法眼藏涅槃妙心實相無相微妙法門。不立文字教外別傳。付囑摩訶迦葉。

【無門曰】 黃面瞿曇傍若無人。壓良為賤。懸羊頭賣狗肉。將謂。多少奇特。只如當時大眾都笑。正法眼藏作麼生傳。設使迦葉不笑。正法眼藏又作麼生傳。若道正法眼藏有傳授。黃面老子誑謔閻閻。若道無傳授。為甚麼獨許迦葉。

【頌曰】 拈起花來 尾巴已露 迦葉破顏 人天罔措

七 趙州洗鉢

趙州因僧問。某甲乍入叢林。乞師指示。州云。喫粥了也未。僧云。喫粥了也。州云。洗鉢盂去。其僧有省。

【無門曰】 趙州開口見膽。露出心肝者僧聽事不真。喚鐘作甕。

【頌曰】 只為分明極 翻令所得遲 早知燈是火 飯熟已多時
八 奚仲造車

月庵和尚。問僧。奚仲造車一百輻。拈卻兩頭。去卻軸。明甚麼邊事。

【無門曰】 若也直下明得。眼似流星。機如掣電。

【頌曰】 機輪轉處 達者猶迷 四維上下 南北東西

九 大通智勝

興陽讓和尚。因僧問。大通智勝佛。十劫坐道場。佛法不現前。不得成佛道時如何。讓曰。其問甚諦當。僧云。既是坐道場。為甚麼不得成佛道。讓曰。為伊不成佛。

【無門曰】 只許老胡知。不許老胡會。凡夫若知即是聖人。聖人若會即是凡夫。

【頌曰】 了身何似了心休 了得心兮身不愁 若也身心俱了了 神仙何必更封侯

十 清稅孤貧

曹山和尚。因僧問云。清稅孤貧。乞師賑濟。山云。稅閣梨稅應諾。山曰。青原白家酒。三盞喫了猶道。未沾唇。

【無門曰】 清稅輪機。是何心行。曹山具眼深辨來機。然雖如是且道。那裏是稅閣梨喫。酒處。

【頌曰】 貧似范丹 氣如項羽 活計雖無 敢與鬥富

十一 州勘庵主

趙州到一庵主處問。有麼有麼主豎起拳頭。州云。水淺。不是泊舡處。便行。又到一庵主處云。有麼有麼主亦豎起拳頭。州云。能縱能奪能殺能活。便作禮。

【無門曰】 一般豎起拳頭。為甚麼。肯一箇不肯一箇。且道。88 訛在甚處。若向者裏。下得一轉語。便見趙州舌頭無骨。扶起放倒得大自在。雖然如是。爭奈趙州卻被二庵主勘破。若道二庵主有優劣。未具參學眼。若道無優劣。亦未具參學眼。

【頌曰】 眼流星 機掣電 殺人刀 活人劍。

十二 巖喚主人

瑞巖彥和尚。每日自喚主人公。復自應諾。乃云。惺惺著喏。他時異日。莫受人瞞。喏喏。

【無門曰】 瑞巖老子自買自賣。弄出許多神頭鬼面。何故喚一箇喚底。一箇應底。一箇惺惺底。一箇不受人瞞底。認著依前還不是。若也做他。總是野狐見解。

【頌曰】 學道之人不識真 只為從前認識神 無量劫來生死本 癡人喚作本來人

十三 德山托鉢

德山一日托鉢下堂。見雪峰問者。老漢鐘未鳴鼓未響。托鉢向甚處去。山便回方丈。峰舉似巖頭。頭云。大小德山未會末後句。山聞。令侍者喚巖頭來。問曰。汝不肯老僧那。巖頭密啟其意。山乃休去。明日陞座。果與尋常不同。巖頭至僧堂前。拊掌大笑云。且喜得老漢會末後句。他後天下人不奈伊何。

【無門曰】 若是末後句。巖頭德山俱未夢見在。檢點將來好。似一棚傀儡。

【頌曰】 識得最初句 便會末後句 末後與最初 不是者一句

十四 南泉斬貓

南泉和尚。因東西兩堂爭貓兒。泉乃提起云。大眾道得即救。道不得即斬卻也。眾無對。泉遂斬之。晚趙州外歸。泉舉似州。州乃脫履。安頭上而出。泉云。子若在即救得貓兒。

【無門曰】 且道。趙州頂草鞋意作麼生。若向者裏下得一轉語。便見南泉令不虛行。其或未然險。

【頌曰】 趙州若在 倒行此令 奪卻刀子 南泉乞命

十五 洞山三頓

雲門因洞山參次。門問曰。近離甚處。山云查渡。門曰夏在甚處。山云湖南報慈。門曰幾時離彼。山云八月二十五。門曰放汝三頓棒。山至明日卻上問訊。昨日蒙和尚放三頓棒。不知過在甚麼處。門曰飯袋子。江西湖南便恁麼去山。於此大悟。

【無門曰】 雲門當時便與本分草料。使洞山別有生機一路。家門不致寂寥。一夜在是非海裏。著到直待天明。再來又與他注破。洞山直下悟去。未是性燥。且問諸人。洞山三頓棒合喫不合喫。若道合喫。草木叢林皆合喫棒。若道不合喫。雲門又成誑語。向者裏明得。方與洞山出一口氣。

【頌曰】 獅子教兒迷子訣 擬前跳躑早翻身 無端再敘當頭著 前箭猶輕後箭深

十六 鐘聲七條

雲門曰。世界恁麼廣闊。因甚向鐘聲裏披七條。

【無門曰】 大凡參禪學道。切忌隨聲逐色。縱使聞聲悟道見色明心。也是尋常。殊不知。衲僧家騎聲蓋色。頭頭上明。著著上妙。然雖如是且道。聲來耳畔。耳往聲邊。直饒響寂雙忘。到此如何話會。若將耳聽應難會。眼處聞聲方始親。

【頌曰】 會則事同一家 不會萬別千差 不會事同一家 會則萬別千差

十七 國師三喚

國師三喚侍者。侍者三應。國師云。將謂吾辜負汝。元來卻是汝辜負吾。

【無門曰】 國師三喚舌頭墮地。侍者三應。和光吐出。國師年老心孤。按牛頭喫草。侍者未肯承當。美食不中飽人餐。且道那裏是他辜負處。國清才子貴。家富小兒嬌。

【頌曰】 鐵枷無孔要人擔 累及兒孫不等閑 欲得撐門并拄戶 更須赤腳上刀山

十八 洞山三斤

洞山和尚。因僧問。如何是佛。山云。麻三斤。

【無門曰】 洞山老人參得些蚌蛤禪。纔開兩片。露出肝腸。然雖如是且道。向甚處見洞山。

【頌曰】 突出麻三斤 言親意更親 來說是非者 便是是非人

十九 平常是道

南泉因趙州問。如何是道。泉云。平常心是道。州云。還可趣向否。泉云。擬向即乖。州云。不擬爭知是道。泉云。道不屬知。不屬不知。知是妄覺。不知是無記。若真達不擬之道。猶如太虛廓然洞豁。豈可強是非也。州於言下頓悟。

【無門曰】 南泉被趙州發問。直得瓦解冰消分疏不下。趙州縱饒悟去。更參三十年始得。

【頌曰】 春有百花秋有月 夏有涼風冬有雪 若無閑事掛心頭 便是人間好時節

二十 大力量人

松源和尚云。大力量人因甚抬腳不起。又云。開口不在舌頭上。

【無門曰】 松源可謂。傾腸倒腹。只是欠人承當。縱饒直下承當。正好來無門處喫痛棒。何故聾。7☒要識真金。火裏看。

【頌曰】 抬腳踏翻香水海 低頭俯視四禪天 一箇渾身無處著 請續一向

二十一 雲門屎橛

雲門因僧問。如何是佛。門云乾屎橛

【無門曰】 雲門可謂。家貧難辨素食。事忙不及草書。動便將屎橛來。撐門拄戶。佛法興衰可見。

【頌曰】 閃電光 擊石火 眨得眼 已蹉過

二十二 迦葉刹竿

迦葉因阿難問云。世尊傳金襴袈裟外。別傳何物。葉喚云。阿難。難應諾。葉云。倒卻門前刹竿著。

【無門曰】 若向者裏下得一轉語。親切便見靈山一會儼然未散。其或未然。毘婆尸佛早留心。直至而今不得妙。

【頌曰】 問處何如答處親 幾人於此眼生筋 兄呼弟應揚家醜 不屬陰陽別是春

二十三 不思善惡

六祖因明上座。趁至大庾嶺。祖見明至。即擲衣鉢於石上云。此衣表信。可力爭耶。任君將去。明遂舉之如山不動。踟躕悚慄。明曰。我來求法。非為衣也。願行者開示。祖云。不思善不思惡。正與麼時那箇是明上座。本來面目。明當下大悟。遍體汗流。泣淚作禮問曰。上來密語密意外。還更有意旨否。祖曰。我今為汝說者。即非密也。汝若返照自己面目。密卻在汝邊。明云。某甲雖在黃梅隨眾。實未省自己面目。今蒙指授入處。如人飲水冷暖自知。今行者即是某甲師也。祖云。汝若如是。則吾與汝同師黃梅。善自護持。

【無門曰】 六祖可謂。是事出急家。老婆心切。譬如新荔支剝了殼。去了核送在爾口裏。只要爾嚙一嚙。

【頌曰】 描不成兮畫不就 贊不及兮休生受 本來面目沒處藏 世界壞時渠不朽

二十四 離卻語言

風穴和尚。因僧問。語默涉離微。如何通不犯。穴云。長憶江南三月裏。鷓鴣啼處百花香。

【無門曰】 風穴機如掣電。得路便行。爭奈坐前人舌頭不斷。若向者裏見得親切。自有出身之路。且離卻語言三昧。道將一句來。

【頌曰】 不露風骨句 未語先分付 進步口喃喃 知君大罔措

二十五 三座說法

仰山和尚。夢見往彌勒所安第三座。有一尊者。白槌云。今日當第三座說法。山乃起白槌云。摩訶衍法離四句絕百非。諦聽諦聽。

【無門曰】 且道是說法不說法。開口即失。閉口又喪。不開不閉十萬八千。

【頌曰】 白日青天 夢中說夢 捏怪捏怪 誑謔一眾

二十六 二僧卷簾

清涼大法眼。因僧齋前上參。眼以手指簾。時有二僧。同去卷簾。眼曰。一得一失。

【無門曰】 且道是誰得誰失。若向者裏著得一隻眼。便知清涼國師敗闕處。然雖如是。切忌向得失裏商量。

【頌曰】 卷起明明徹太空 太空猶未合吾宗 爭似從空都放下 綿綿密密不通風

二十七 不是心佛

南泉和尚。因僧問云。還有不與人說底法麼。泉云有僧云。如何是不與人說底法。泉云。不是心不是佛不是物。

【無門曰】 南泉被者一問。直得揣盡家私。郎當不少。

【頌曰】 叮嚀損君德 無言真有功 任從滄海變 終不為君通

二十八 久響龍潭

龍潭因德山請益抵夜。潭云。夜深子何不下去。山遂珍重揭簾而出。見外面黑卻回云。外面黑。潭乃點紙燭度與。山擬接。潭便吹滅。山於此忽然有省。便作禮。潭云。子見箇甚麼道理。山云。某甲從今日去。不疑天下老和尚舌頭。也至明日龍潭陞堂云。可中有箇漢。牙如劍樹。口似血盆。一棒打不回頭。他時異日向孤峰頂上立吾道在。山遂取疏抄。於法堂前將一炬火。提起云窮諸玄辨。若一毫致於太虛。竭世樞機。似一滴投於巨壑。將疏抄便燒。於是禮辭。

【無門曰】 德山未出關時。心憤憤口怩怩。得得來南方。要滅卻教外別傳之旨。及到澧州路上。問婆子買點心。婆云。大德車子內是甚麼文字。山云。金剛經抄疏。婆云。只如經中道。過去心不可得。見在心不可得。未來心不可得。大德要點那箇心。德山被者一問。直得口似匾檐。然雖如是。未肯向婆子句下死卻。遂問婆子。近處有甚麼宗師。婆云。五里外有龍潭和尚。及到龍潭納盡敗闕。可謂是前言不應後語。龍潭大似憐兒不覺醜。見他有些子火種。郎忙將惡水。驀頭一澆澆殺。冷地看來一場好笑。

【頌曰】 聞名不如見面 見面不如聞名 雖然救得鼻孔 爭奈瞎卻眼睛

二十九 非風非幡

六祖因風颺刹幡。有二僧對論。一云幡動。一云風動。往復曾未契理。祖云。不是風動不是幡動。仁者心動。二僧悚然。

【無門曰】 不是風動。不是幡動。不是心動。甚處見祖師。若向者裏見得親切。方知二僧買鐵得金。祖師忍俊不禁一場漏逗。

【頌曰】 風幡心動 一狀領過 只知開口 不覺話墮

三十 即心即佛

馬祖因大梅問。如何是佛。祖云。即心是佛。

【無門曰】若能直下領略得去。著佛衣喫佛飯。說佛話行佛行。即是佛也。然雖如是。大梅引多少人。錯認定盤星。爭知道說箇佛字三日漱口。若是箇漢。見說即心是佛。掩耳便走。

【頌曰】青天白日 切忌尋覓 更問如何 抱贓叫屈

三十一 趙州勘婆

趙州因僧問婆子。臺山路向甚處去。婆云。驀直去。僧纔行三五步。婆云。好箇師僧又恁麼去。後有僧舉似州。州云。待我去與爾勘過這婆子。明日便去亦如是問。婆亦如是答。州歸謂眾曰。臺山婆子我與爾勘破了也。

【無門曰】婆子只解坐籌帷幄。要且著賊。不知趙州老人善用偷營劫寨之機。又且無大人相。檢點將來二俱有過。且道那裏是趙州勘破婆子處。

【頌曰】問既一般 答亦相似 飯裏有砂 泥中有刺

三十二 外道問佛

世尊因外道問。不問有言。不問無言。世尊據座。外道贊歎云。世尊大慈大悲。開我迷雲。令我得入。乃具禮而去。阿難尋問佛。外道有何所證贊歎而去。世尊云。如世良馬見鞭影而行。

【無門曰】阿難乃佛弟子。宛不如外道見解。且道外道與佛弟子相去多少。

【頌曰】劍刃上行 冰稜上走 不涉階梯 懸崖撒手

三十三 非心非佛

馬祖因僧問。如何是佛。祖曰。非心非佛。

【無門曰】若向者裏見得。參學事畢。

【頌曰】路逢劍客須呈 不遇詩人莫獻 逢人且說三分 未可全施一片

三十四 智不是道

南泉云。心不是佛。智不是道。

【無門曰】 南泉可謂。老不識羞。纔開臭口。家醜外揚。然雖如是。知恩者少。

【頌曰】 天晴日頭出 雨下地上濕 盡情都說了 只恐信不及

三十五 倩女離魂

五祖問僧云。倩女離魂。那箇是真底。

【無門曰】 若向者裏悟得真底。便知出殼入殼。如宿旅舍。其或未然。切莫亂走。驀然地水火風一散。如落湯螃蟹七手八腳。那時莫言。不道。

【頌曰】 雲月是同 溪山各異 萬福萬福 是一是二

三十六 路逢達道

五祖曰。路逢達道人。不將語默對。且道將甚麼對。

【無門曰】 若向者裏。對得親切。不妨慶快。其或未然。也須一切處著眼。

【頌曰】 路逢達道人 不將語默對 攔腮劈面拳 直下會便會

三十七 庭前柏樹

趙州因僧問。如何是祖師西來意。州云。庭前柏樹子。

【無門曰】 若向趙州答處。見得親切。前無釋迦。後無彌勒。

【頌曰】 言無展事 語不投機 承言者喪 滯句者迷

三十八 牛過窗櫺

五祖曰。譬如水牯牛過窗櫺。頭角四蹄都過了。因甚麼。尾巴過不得。

【無門曰】 若向者裏。顛倒著得一隻眼。下得一轉語。可以上報四恩下資三有。其或未然。更須照顧尾巴始得。

【頌曰】 過去墮坑塹 回來卻被壞 者些尾巴子 直是甚奇怪

三十九 雲門話墮

雲門因僧問。光明寂照遍河沙。一句未絕。門遽曰。豈不是張拙秀才語。僧云是。門云話墮也。後來死心。拈云。且道那裏是者僧話墮處。

【無門曰】 若向者裏。見得雲門用處。孤危者僧。因甚話墮。堪與人天為師。若也未明。自救不了。

【頌曰】 急流垂釣 貪餌者著 口縫纔開 性命喪卻

四十 趯倒淨瓶

滄山和尚。始在百丈會中。充典座。百丈將選大滄主人。乃請同首座。對眾下語。出格者可往。百丈遂拈淨瓶。置地上。設問云。不得喚作淨瓶。汝喚作甚麼。首座乃云。不可喚作木[木+突]。也百丈卻問於山。山乃趯倒淨瓶而去。百丈笑云。第一座輪卻山子。也因命之為開山。

【無門曰】 滄山一期之勇。爭奈跳百丈圈圓不出。檢點將來。便重不便輕。何故聾脫得盤頭。擔起鐵枷。

【頌曰】 颺下箍籬并木杓 當陽一突絕周遮 百丈重關攔不住 腳尖趯出佛如麻

四十一 達磨安心

達磨面壁。二祖立雪斷臂云。弟子心未安。乞師安心。磨云。將心來。與汝安。祖云。覓心了不可得。磨云。為汝安心竟。

【無門曰】 缺齒老胡。十萬里航海特特而來。可謂是無風起浪。末後接得一箇門人。又卻六根不具。咦謝三郎。不識四字。

【頌曰】 西來直指 事因囑起 撓聒叢林 元來是爾

四十二 女子出定

世尊昔因文殊至諸佛集處。值諸佛各還本處。惟有一女人。近彼佛

坐入於三昧。文殊乃白佛。云何女人得近佛坐。而我不得。佛告文殊。汝但覺此女。令從三昧起。汝自問之。文殊遶女人三匝。鳴指一下。乃托至梵天。盡其神力。而不能出。世尊云。假使百千文殊亦出此女人定不得。下方過一十二億河沙國土。有罔明菩薩。能出此女人定。須臾罔明大士從地湧出。禮拜世尊。世尊敕罔明。卻至女人前。鳴指一下。女人於是從定而出。

【無門曰】 釋迦老子做者一場雜劇。不通小小。且道文殊是七佛之師。因甚出女人定不得。罔明初地菩薩。為甚卻出得。若向者裏。見得親切。業識忙忙 那伽大定。

【頌曰】 出得出不得 渠儂得自由 神頭并鬼面 敗闕當風流

四十三 首山竹篋

首山和尚。拈竹篋示眾云。汝等諸人若喚作竹篋則觸。不喚作竹篋則背。汝諸人且道。喚作甚麼。

【無門曰】 喚作竹篋則觸。不喚作竹篋則背。不得有語。不得無語。速道速道。

【頌曰】 拈起竹篋 行殺活令 背觸交馳 佛祖乞命

四十四 芭蕉拄杖

芭蕉和尚示眾云。爾有拄杖子。我與爾拄杖子。爾無拄杖子。我奪爾拄杖子。

【無門曰】 扶過斷橋水。伴歸無月村。若喚作拄杖。入地獄如箭。

【頌曰】 諸方深與淺 都在掌握中 撐天并拄地 隨處振宗風

四十五 他是阿誰

東山演師祖曰。釋迦彌勒猶是他奴。且道他是阿誰。

【無門曰】 若也見得他分曉。譬如十字街頭撞見親爺相似。更不須問別人。道是與不是。

【頌曰】 他弓莫挽 他馬莫騎 他非莫辨 他事莫知

四十六 竿頭進步

石霜和尚云。百尺竿頭如何進步。又古德云。百尺竿頭坐底人。雖然得入。未為真。百尺竿頭須進步十方世界現全身。

【無門曰】 進得步翻得身。更嫌何處不稱尊。然雖如是。且道百尺竿頭如何進步。嘎。

【頌曰】 瞎卻頂門眼 錯認定盤星 拚身能捨命 一盲引眾盲

四十七 兜率三關

兜率悅和尚。設三關問學者。撥草參玄只圖見性。即今上人性在甚處。識得自性。方脫生死。眼光落時。作麼生脫。脫得生死。便知去處。四大分離。向甚處去。

【無門曰】 若能下得此三轉語。便可以隨處作主。遇緣即宗。其或未然羸餐。粗糲易飽。細嚼難飢。

【頌曰】 一念普觀無量劫 無量劫事即如今 如今覷破箇一念 覷破如今覷底人

四十八 乾峰一路

乾峰和尚因僧問。十方薄伽梵。一路涅槃門。未審路頭在甚麼處。峰拈起拄杖。劃一劃云。在者裏。後僧請益雲門。門拈起扇子云。扇子勃跳。上三十三天。築著帝釋鼻孔。東海鯉魚打一棒。雨似盆傾。

【無門曰】 一人向深深海底。行簸土揚塵。一人於高高山頂。立白浪滔天。把定放行各出一隻手。扶豎宗乘。大似兩箇馳子相撞著。世上應無直底人。正眼觀來。二大老總未識路頭在。

【頌曰】 未舉步時先已到 未動舌時先說了 直饒著著在機先 更須知有向上竅

從上佛祖垂示機緣。據款結案。初無剩語。揭翻腦蓋。露出眼睛。肯要諸人直下承當不從他覓。若是通方上士。纔聞舉著。便知落處。了無門戶可入。亦無階級可升。掉臂度關。不問關吏。豈不見

玄沙道。無門解脫之門。無意道人之意。又白雲道明明知道。只是者箇為甚麼。透不過。恁麼說話。也是赤土搽牛糞。若透得無門關。早是鈍置無門。若透不得無門關。亦乃辜負自己。所謂涅槃心易曉。差別智難明。明得差別智。家國自安寧。

時。紹定改元解制前五日。楊岐八世孫無門比丘慧開謹識。

無門關卷【終】。

禪箴

循規守矩。無繩自縛。縱橫無礙。外道魔軍。存心澄寂。默照邪禪。恣。瓷意忘緣。墮落深坑。惺惺不昧。帶鎖擔枷。思善思惡。地獄天堂。佛見法見二鍊圍山。念起即覺。弄精魂漢。兀然習定。鬼家活計。進則迷理。退則乖宗。不進不退。有氣死人。且道如何履踐。努力今生須了卻。莫教永劫受餘殃。

黃龍三關

我手何似佛手 摸得枕頭背後 不覺大笑呵呵 元來通身是手 我腳何似驢腳 未舉步時踏著 一任四海橫行 倒跨楊岐三腳 人人有箇生緣 各各透徹機先 那吒折骨還父 五祖豈藉爺緣 佛手驢腳生緣 非佛非道非禪 莫怪無門關險 結盡衲子深冤

瑞巖近日有無門 掇向繩床判古今 凡聖路頭俱截斷 幾多蟠螫起雷音

請

無門首座。立僧山偈奉謝。紹定庚寅季春無量（宗壽）書

達磨西來。不執文字。直指人心。見性成佛。說箇直指。已是迂曲。更言成佛。郎當不少。既是無門。因甚有關。老婆心切惡聲流布。無庵欲贅。一語又成四十九則。其間些子。訛。剔起眉毛薦取。淳祐乙巳夏重刊。

檢校少保寧武軍節度使京湖安撫制置大使兼屯

田大使兼夔路策應大使兼知江陵府漢東郡開國
公食邑二千一百戶食實封陸佰戶 孟琪 跋

無門老禪。作四十八則語。判斷古德公案。大似賣油餅。人令買家開口接了更吞吐不得。然雖如是。安晚欲就渠熱爐熬上。再打一枚足成大衍之數。卻仍前送似。未知。老師從何處下牙。如一口喫得。放光動地。若猶未。也連見在四十八箇。都成熱沙去。速道速道。

第四十九則語

經云。止止不須說我法妙難思。安晚曰。法從何來。妙從何有。說時又作麼生。豈但豐干饒舌。元是釋迦多口。這老子造作妖怪。令千百代兒孫被葛藤纏倒。未得頭出。似這般奇特話靶。匙挑不上。甑蒸不熟。有多少錯認底。傍人問云。畢竟作如何結斷。安晚合十指爪曰。止止不須說我法妙難思。卻急去難思兩字上。打箇小圓相子。指示眾人。大藏五千卷。維摩不二門。總在裏許。

頌曰：

語火是燈 掉頭弗應 惟賊識賊 一問即承

淳祐丙午季夏初吉安晚居士書于西湖漁莊

舊板磨滅故。重命工鋟梓畢。這板置于武藏州兜率山廣園禪寺也
應永乙酉十月十三日 幹緣比丘 常牧